

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**Dramatická výchova jako pomocník při výuce
vlastivědy ve 4. třídě**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Monika Lacman Minaříková

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: MgA. Eva Gažáková, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 31. března 2022

.....
vlastnoruční podpis

V první řadě patří poděkování mé vedoucí DP MgA. Evě Gažákové, Ph.D. za její cenné rady, ochotu a pozitivní přístup, kterým mě k činnosti motivovala. Děkuji také vedení školy a kolegům ze ZŠ, že se mnou spolupracovali a danou problematiku jsem s nimi mohla konzultovat. Dále bych chtěla poděkovat svým žákům a jejich rodičům, díky nim jsem mohla zrealizovat praktickou část DP. Poslední velké poděkování patří mé rodině za velkou trpělivost.

Děkuji.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD.....	3
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1.1 DRAMATICKÁ VÝCHOVA	5
1.1.1 Vymezení pojmu dramatická výchova	5
1.1.2 K čemu může DV sloužit na 1. stupni ZŠ	6
1.1.3 Formy dramatické výchovy	6
1.2 VLASTIVĚDA V SYSTÉMU PRIMÁRNÍ ŠKOLY	7
1.2.1 Člověk a jeho svět v RVP.....	8
1.2.1.1 Cílové zaměření vzdělávací oblasti	10
1.2.1.2 RVP a dramatická výchova	11
1.2.2 Obsah učiva vlastivědy.....	12
1.2.3 Metody vyučování vlastivědy.....	13
1.2.4 Uplatnění dramatické výchovy ve vlastivědě	14
1.2.4.1 Tematické plány	15
1.2.4.2 Autor tematického plánu	15
1.2.4.3 Obsah tematického plánu.....	16
2 PRAKTICKÁ ČÁST	17
2.1 CÍLOVÁ SKUPINA	18
2.1.1 Cílová skupina 4.A	18
2.1.2 Cílová skupina 4.B	19
2.2 REALIZOVANÉ VÝUKOVÉ LEKCE	20
2.2.1 Lidé a čas	21
2.2.2 Život v pravěku.....	37
2.2.3 Doba kamenná, bronzová a železná	57
2.2.4 Stěhování národů – SLOVANÉ	70
ZÁVĚR	82
RESUMÉ	84
SEZNAM LITERATURY	85
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	88
SEZNAM PŘÍLOH	I

SEZNAM ZKRATEK

DV – dramatická výchova

IVP – individuální vzdělávací plán

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

TP – tematický plán

ZUŠ – základní umělecká škola

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Ve své DP se zaměřím na využití prvků dramatické výchovy při výuce vlastivědy ve 4. ročníku ZŠ. Můj názor je: „Výuka by měla co nejvíce oslovit žáky a také by měla být variabilní.“ Důležité je, aby děti měly předmět rády, aby se na něj těšily. Tím u nich rozvíjíme lásku k jejich zemi, ve které žijí, k její kultuře, historii i přírodě. Vlastivěda by měla být zážitkovým předmětem. Zážitek dětem zprostředkovávají nejen exkurze a zajímavé výlety po krásách Česka, ale také běžné výukové jednotky, ve kterých hrají roli složení třídy, osobnosti učitele, ale i další faktory. K zážitku z předmětu by nám měla být pomocníkem dramatická výchova, která dětem umožní užít si tento předmět a těšit se na něj.

Teoretická část DP se dělí do dvou kapitol, z nichž první představuje dramatickou výchovu jako takovou, vymezení pojmu, členění dramatické výchovy, její využití na 1. stupni ZŠ. Ve druhé kapitole se práce věnuje dějepisné části vlastivědy, jejímu zařazení v kurikulárních dokumentech, obsahu učiva vlastivědy, metodám vyučování vlastivědy a také uplatnění dramatické výchovy ve vlastivědě. Dále je teoretická část zaměřena na sestavení tematických plánů, potom je rozebíráno autorství a obsah TP, a také je zde uveden tematický plán 4. ročníku ZŠ, podle kterého proběhla realizace praktické části. Cílem práce je představit výuku vlastivědy metodami dramatické výchovy na prvním stupni ZŠ, konkrétně ve čtvrté třídě. Bylo potřeba akceptovat časový limit měsíce února, kdy bylo jediné možné plánované lekce realizovat v praxi. (Z jedné strany byl časový limit zapříčiněný epidemiologickou situací s nekonečnými a stále se vracejícími karanténami a na straně druhé nutností odučit lekce do termínu odevzdání diplomové práce.) Vzhledem k využitým metodám výuky (metody dramatické výchovy posilující osobnostní a sociální rozvoj žáků) však byla navýšena hodinová dotace a čtyři realizované lekce byly vždy dvouhodinové (90 minut). Ne všechna na únor plánovaná témata ve vlastivědě byla tématy přímo vybízejícími k uchopení pomocí metod DV. Ale i tak bylo možné najít způsob, jak je uchopit. A jak se realizací ve dvou paralelních třídách stejné ZŠ potvrdilo, mělo to smysl (jak bude v práci ještě popsáno). Text je doprovázen fotodokumentací pořízenou se souhlasem zákonných zástupců žáků. Dalším cílem výuky realizované v rámci praktické části DP bylo také zapojit celé skupiny žáků do vyučovacího procesu, rozvinout v nich komunikační schopnosti, kooperaci ve skupině, tvořivost, fantazii, jiný pohled na věc, zanechat v nich určitý prožitek a hlavně, zvednout zájem o probírané učivo.

Byla bych ráda, kdyby tato DP mohla být přínosná i ostatním učitelům, kolegům čtvrtých, možná i pátých tříd 1. stupně ZŠ, kteří by mohli také zapojit prvky dramatické výchovy do některých svých hodin, hlavně tedy vlastivědy, a tím snad zvýšit zájem dětí o probírané učivo i o naši vlast, a to jak z pohledu současného, tak i historického.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 DRAMATICKÁ VÝCHOVA

1.1.1 VYMEZENÍ POJMU DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Pojem dramatická výchova vymezuje Eva Machková ve své knize Úvod do studia dramatické výchovy takto: „*Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.*“ (Machková 1998, s. 32) Je zřejmé, že toto vymezení pojmu je naprosto srozumitelné a jasné. Učitel může na základě této charakteristiky stavět svou přípravu na vyučovací jednotku daného předmětu.

Další vymezení dramatické výchovy je charakterizováno jako jeden z pěti oborů estetické výchovy. Dalšími předměty jsou výtvarná, hudební, literární a pohybová – taneční výchova. Takto se vyučuje např. na gymnáziích. Dramatickovýchovné metody se dále mohou uplatňovat při práci s předškolními dětmi, v sociálních službách nebo ve speciální pedagogice.

Dramatickou výchovu chápeme také jako volnočasovou aktivitu, a to divadelní práci s dětmi a mládeží, může to být dětské loutkové divadlo, dětské divadlo, sólový, nebo i kolektivní přednes.¹

Josef Valenta ve své knize Metody a techniky dramatické výchovy charakterizuje dramatickou – divadelní výchovu jako systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí, ale i dospělých, který je založen na využití základních postupů dramatu a divadla.

Bere zřetel jednak kreativně umělecký – divadelní a dramatický, a pedagogický – výchovné požadavky. A jednak bio-psycho-sociální, to jsou individuální i společné možnosti zúčastněných osob. (Valenta 2008, s. 40)

---

¹ Dostupné z: <https://www.drama.cz/dv/index.html>

Další vymezení dramatické výchovy chápeme v širším smyslu jako dramaticko/divadelní výchovu hranou dětmi, studenty a v užším smyslu dramaticko/divadelní výchovu, která není identická s divadlem pro diváky. Jeden z těch nejzásadnějších rozdílů je v účelu, u dramatické výchovy je jednoznačně pedagogický. G. Bonton říká: „Rozdíl mezi divadlem (představením) a třídním dramatem je v tom, že v divadle se dělá vše proto, aby to „hnulo“ s divákem, zatímco v třídním dramatu proto, aby to hnulo s hráčem (účastníkem – žákem). Kořeny jsou však tytéž: prvky divadelního umění.“ „Cíl DV je pedagogický dokonce i tehdy, je-li umělecký, i tehdy vede-li žáky v rámci DV k představení apod., neboť i tady jde především o rozvoj toho, kdo hraje. Přestane-li tu fungovat tento aspekt, můžeme ze zkratky DV směle odloučit písmeno V.“ (Valenta 2008, s. 43)

Dramatická výchova se koná pro samotný prožitek, který děti rozvíjí.

1.1.2 K ČEMU MŮŽE DV SLOUŽIT NA 1. STUPNI ZŠ

Eva Machková ve svém článku Dramatická výchova a základní škola uvádí názor Dany Svozilové, ta představila první verzi dramatické výchovy pro RVP a vystihla přesně podstatu oboru: „Skrze práce s příběhem, napětím, konfliktem a jednáním vedoucím k řešení problémů jde o rozvoj především tvořivosti sociální, s výrazným rozměrem etickým. Dramatická výchova pomáhá utvářet vnitřně bohatou osobnost, vědomou si své hodnoty a zároveň otevřenou světu, schopnou sociálního porozumění a spolupráce. Staví na vlastní zkušenosti a prožitku žáka.“ Jako další je uveden názor Jaroslava Provazníka, který v roce 1998 o dramatické výchově píše, že jde o „učení především přímým prožitkem a vlastní zkušeností v jednání, nabývání životní zkušeností tím, že hledáme řešení nastoleného problému (situace) nejen intelektem, ale i intuicí se zapojením těla a emocí.“ Tyto charakteristiky říkají, čemu se žák učí, jak a čím se učí, a k tomu nepochybně patří i styl vedení učitelem. Důležitá je vedle prožívání a zkušeností hra, tvořivost, komunikace, tolerance, empatie, sebehodnocení, kontakt, spolupráce, vnímání a objeovávání sebe i okolního světa, pohyb a rytmus. (Tvořivá dramatika 3/2019, s. 1)

1.1.3 FORMY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova se uplatňuje jako *zájmová činnost*, jako *vyučovací předmět* nebo jako *učební metoda*.

Od těchto základních forem jsou odvozeny formy dílčí. Na ZUŠ se uplatňuje *zájmová dramatická výchova*, která je dobrovolná, inklinuje většinou k divadelním a dramatickým produkcím a k osvojování příslušných dovedností a vědomostí. Na ZŠ a gymnáziích může být *školní dramatická výchova jako předmět*, buď povinná, nepovinná nebo povinně volitelná, může být zaměřená, buď k divadelním dovednostem a aktivitám nebo k osobnímu rozvoji žáků, ale může také obojí spojovat. Na ZŠ se nejčastěji uplatňují *dramatické metody ve výuce* jiných předmětů (vlastivěda, prvouka, jazykové vyučování) a lze je uplatňovat v kombinaci s jinými předměty a metodami (zejména s výtvarnou, hudební, literární a pohybovou výchovou). Tato forma provází i tuto diplomovou práci, kde bude zařazena do hodin vlastivědy ve 4. ročníku.

Další formy má dramatická výchova ve speciální pedagogice nebo v sociálních službách, a to nejen při práci s dětmi a mládeží.

Dramatická výchova se uplatňuje i v přípravě učitelů nebo rozšiřující formy studia, jako je celoživotní vzdělávání nebo organizované kurzy, semináře či dílny.

Podobně se může uplatnit ve středoškolské či vysokoškolské přípravě herců a dalších divadelních umělců. (Machková 2004, s. 191–192)

1.2 VLASTIVĚDA V SYSTÉMU PRIMÁRNÍ ŠKOLY

Předmět vlastivěda (s časovou dotací dvě hodiny týdně) se vyučuje ve čtvrtém a pátém ročníku základní školy, plynule navazuje na předmět prvouka, se kterým se žáci setkávají již od prvního ročníku. Jsou to vlastně základy zeměpisu, dějepisu a výchovy k občanství, které postupně přecházejí do vlastivědy a na druhém stupni ZŠ se z nich stávají už jednotlivé předměty – dějepis, zeměpis a výchova k občanství se svým specifickým zaměřením. Cílem vlastivědy je, aby si žáci utvořili prvotní zeměpisné a dějepisné představy, vytvořili si kladný vztah k předmětu. Naučili se orientovat v čase, získali základy geografického myšlení, seznámili se s významnými osobnostmi a událostmi naší historie, vytvořili si představu o životě jak v minulosti, tak v současnosti. Důležitá je osobnost učitele, jeho zájem o daný předmět, chápání souvislostí a orientace nejen v učivu prvouky, vlastivědy, ale i dějepisu a zeměpisu na druhém stupni ZŠ.

1.2.1 ČLOVĚK A JEHO SVĚT V RVP

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) je kurikulární dokument, který určuje dlouhodobé cíle vzdělávání, a to v podobě klíčových kompetencí. Ty závazně určují, co by měli žáci na konci základního vzdělávání umět.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí:

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informatika
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

Vlastivěda patří do vzdělávací oblasti RVP ZV Člověk a jeho svět², tato vzdělávací oblast je jako jediná koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. „*Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život.*“ (RVP ZP 2021 ZMĚNY, s. 47).

Žáci se učí pozorovat, pojmenovávat věci, jevy a děje, utváří si prvotní ucelený obraz světa. Učí se vnímat lidi, vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek a krás lidských výtvarů, přírodních jevů; pozorovat je, přemýšlet o nich a chránit je. Na základě poznání sebe, svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života jeho problémům i přednostem, dokážou také vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Učí se vyjadřovat své myšlenky, dojmy, poznatky, reagovat na myšlenky, názory a podněty druhých.

---

² RVP ZV 2021 ZMĚNY (s. 47) umožňuje: „*Vytvářet jeden předmět v 1.–3. ročníku (tj. přiřazovat očekávaným výstupům pro 1. období vhodné učivo vybrané z jednotlivých tematických okruhů) a dva předměty ve 4. a 5. ročníku (tj. tematické okruhy 1, 2 a 3 využít jako základ pro Vlastivědu a okruhy 4 a 5 pro Přírodovědu), je však možné vytvářet jen jeden předmět i ve 4. a 5. ročníku nebo jeden souvislý předmět od 1. do 5. ročníku. Není nutné se vždy striktně držet tematických okruhů, podle potřeby je lze různě strukturovat, propojovat učivo a přiřazovat ho k očekávaným výstupům.*“

Připravuje žáky pro další specializovanější výuku, která na vlastivědu navazuje ve vyšších ročnících (vzdělávací oblasti Člověk a společnost, Člověk a příroda, Výchova ke zdraví). Podmínkou úspěšného vzdělávání je, aby učitel nabídl žákům dostatek názorných pomůcek k pozorování a zajistil jim vlastní prožitek z konkrétních či modelových situací, které žáci mohou řešit. (RVP ZP 2021 ZMĚNY, s. 47)

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět se dělí do pěti následujících okruhů:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví

Všechny tyto tematické okruhy obsahují, jak očekávané výstupy, vědomosti a dovednosti, které by měli žáci na konci pátého ročníku ovládat. Dále pak obsahují učivo, podle kterého se učitelé mohou řídit, ale nemusejí, protože je pouze doporučené.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme*, se žáci seznamují se vztahy a souvislostmi v nejbližším okolí, učí se rozumět fungování v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Snaží se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové, zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důležité je, aby žáci prakticky poznávali místní a regionální skutečnosti a získávali nové poznatky vlastními zkušenostmi. Snaha vyvolat v žácích, pomocí různých činností a úkolů, kladný vztah k místu jejich bydliště, rozvíjet jejich vlastenecké cítění a vztah k naší zemi.

Dalším tematickým okruhem je okruh *Lidé kolem nás*, kde si žáci postupně osvojují a upevňují základy slušného chování, úcty a pomoci mezi lidmi. Poznávají problémy, které doprovázejí soužití lidí ve společnosti. Celý tematický okruh předává žákům také poznatky o právech a povinnostech.

Následujícím tematickým okruhem, velice důležitým pro dějepisnou část vlastivědy, je okruh *Lidé a čas*. Zde se žáci seznamují s ději v čase a učí se v něm orientovat. Poznávají, proč se čas měří, jakým způsobem je měření možné provádět a jak se v čase orientovat. Žáci se také seznamují s tím, jak postup času tvoří historii předmětů, jevů i lidí. Hlavním cílem tematického okruhu je vyvolat u žáků především zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země.

V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* si žáci osvojují poznatky o své Zemi a životě na ní. Seznamují se s rozmanitostí a proměnlivostí živé a neživé přírody. Učí se přírodu pozorovat, poznávat, a dokonce ji chránit.

Posledním tematickým okruhem je okruh *Člověk a jeho zdraví*. Žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má biologické a fyziologické funkce a potřeby. Žáci se seznamují také s tím, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti. Seznamují se se správnou hygienou, denním režimem, životosprávou. Naučí se poskytovat první pomoc, poznávají význam zdraví a bezpečí, zdravotní prevence. Žáci si uvědomují zodpovědnost za své zdraví. (RVP ZP 2021 ZMĚNY, s. 47-48)

1.2.1.1 CÍLOVÉ ZAMĚŘENÍ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Cílové zaměření této vzdělávací oblasti vede žáka dle RVP k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí, vede k:

- „- *utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti*
- *orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního rozpočtu*
- *orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací*
- *rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech*
- *poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě respektu a společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů*
- *samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní a bezkonfliktní komunikaci v méně běžných situacích, k bezpečné komunikaci prostřednictvím elektronických médií, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů)*
- *utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně*
- *přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí*

- objevování a poznávání všeho, co ho zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět
- poznávání podstaty zdraví i příčin jeho ohrožení, vzniku nemocí a úrazů a jejich předcházení
- poznávání a upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech “ (RVP ZP 2021 ZMĚNY, s. 48)

1.2.1.2 RVP A DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Dramatická výchova je v současném RVP ZV zařazena mezi Doplnující vzdělávací obory, které nejsou povinnou součástí základního vzdělávání, jeho vzdělávací obsah pouze rozšiřují a doplňují. Lze je využít pro všechny nebo jen pro některé žáky a může jít o povinný nebo volitelný obsah. RVP nestanovuje pro tyto předměty závaznou úroveň a jsou pouze doporučené pro formulování výstupů v učebních osnovách v ŠVP.

Očekávané výstupy – 1. období

- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla; dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých.
- Žák rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná.
- Žák zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání.
- Žák spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace; prezentuje ji před spolužáky; sleduje prezentace ostatních.
- Žák reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, rozhlasového).

Očekávané výstupy – 2. období

- Žák propojuje somatické dovednosti a kombinuje je za účelem vyjádření vnitřních stavů a emocí vlastních i určité postavy.
- Žák pracuje s pravidly hry a jejich variacemi; dokáže vstoupit do role a v herní

situaci přirozeně a přesvědčivě jednat.

- Žák rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích; nahlíží na ně z pozic různých postav; zabývá se důsledky jednání postav.
- Žák pracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru a využívá přitom různých výrazových prostředků.
- Žák prezentuje inscenační tvar před spolužáky a na základě sebereflexe a reflexe spolužáků a učitele na něm dále pracuje, sleduje a hodnotí prezentace svých spolužáků.
- Žák reflektuje svůj zážitek z dramatického díla; rozlišuje na základě vlastních zkušeností základní divadelní druhy.

1.2.2 OBSAH UČIVA VLASTIVĚDY

Vlastivěda se snaží dětem ukázat ucelený obraz světa. Ačkoliv sama čerpá z řady vědních disciplín, žákům ukazuje zajímavosti, které mohou ve světě najít a pozorovat. Zeměpisná a dějepisná fakta budou žákům podrobněji vyložena a utříděna na druhém stupni ZŠ. Cílem učiva prvního stupně je, aby žáci pochopili informace, které jim učitel předkládá, a rozuměli jim, uměli s danými informacemi pracovat, dokázali si je dohledat v učebnicích, encyklopediích či na internetu a dokázali si je utřídít. V současné době existuje nepřehledné množství poznatků, proto není nutné, aby se děti učily všemu nazpaměť, je však důležité, aby rozuměly předkládaným faktům a naučily si je zpracovávat. Je potřeba naučit děti dívat se na svět vlastníma očima, zjistit si důležité informace samostatně, pozorovat a z pozorování vyvozovat vlastní závěry, třídit je a zařazovat je do již naučeného. Nedílnou součástí vlastivědy je mít prostor pro racionální přístup ke světu, a díky dramatické výchově také pro emocionální prožitky, pomocí kterých dítě získává kladný postoj k určitým věcem a jevům. (Matušková 1998, s. 22)

Jedním z hlavních úkolů tohoto předmětu je orientace dítěte v čase. Zavedení číselné osy jako časové přímky je grafickým vyjádřením tohoto učiva. Důležité bývá nejprve zaznamenávat časové údaje spojené se životem dítěte nebo jeho rodiny, poté informace o významných událostech, historických osobnostech či vybraných historických obdobích. Bez pochopení průběhu času a časových relací není možné dobré zvládnutí učiva zeměpisného. Vhodné jsou návštěvy a spolupráce s místními muzei, protože přispívá k porozumění žáků a pochopení vývoje určité oblasti, místního regionu nebo vlasti. (Matušková 1998, s. 42)

1.2.3 METODY VYUČOVÁNÍ VLASTIVĚDY

Metoda je postup, jakým učitel řídí a koordinuje práci žáka, aby bylo dosaženo při vyučování stanovených výchovně vzdělávacích cílů. Způsob organizace vyučování může být různý. Dnes je kladen důraz na aktivitu žáka, samostatnost, schopnost spolupracovat, a řešit problémy, umět se domluvit, jde i o projektové metody a experimentování.

Podle Alany Matuškové jsou metody děleny do pěti skupin:

- *Motivační metodou* (vyprávění, rozhovor, hry, soutěže, didaktické prostředky, prezentace,..) vzbudíme u dětí zájem o učení, jejich vnitřní přesvědčení, že to, co se naučí bude pro ně užitečné. Existuje i motivace sekundární z touhy po lepší známce, či ze strachu, učení pod vlivem této motivace není tak kvalitní, ale objevuje se.
- *Metoda aktivizační* (rozhovor, frontální opakování, soutěže, zadání a řešení problémů, kontrola domácího cvičení, samostatná či skupinová práce) se používá většinou v úvodu, ale též i v průběhu vyučování, když potřebujeme aktivizovat předchozí poznatky žáků. Aktivizovat můžeme slovně, názorně i prakticky.
- *Metody expoziční* (vyprávění, výklad, popis, prezentace, praktická činnost – pokusy, pozorování) jsou postupy práce učitele, při kterých žák získává nové poznatky. Může je přijímat pasivně nebo aktivně, čím více smyslů žák využívá, tím kvalitnější výsledky lze očekávat.
- *Metoda fixační* – učivo je potřeba procvičit a upevnit.
- *Metody diagnostické a klasifikační* – tradiční je ústní zkoušení, učitel by měl od žáka vyžadovat souvislejší ústní projev. Mohou to být i testy, skupinové práce, práce s mapou,.. Dnes se i více pracuje s chybou, hlavně se mění přístup k ní. Tyto metody jsou určeny především pro zpětnou vazbu pro učitele i žáky a nemají být zdrojem psychických traumat a špatných známek, ale prostředkem poučení se z nich. (Matušková 1998, s. 55-59)

Ve své knize *Dramatická výchova ve službách dějepisu* uvádí Veronika Rodová metody a techniky DV dělené podle J. Valenty, 2008, takto:

- Plná hra

- Pantomimicko-pohybové metody - techniky: částečná pantomima, dotyková pantomima, pohybová cvičení, pohybový rituál, taneční drama, zpomalená pantomima, zrcadlení, živé nehybné obrazy,...
- Verbálně-zvukové metody – techniky: brainstorming, čtení, diskuse, horká židle – dotazování, neviditelné hlasy, předávaná řeč, recitace, rozhovor, ticho, zpěv...
- Graficko-písemné metody – deníky, dokumenty, dopisy, dotazníky, testy, foto-film, loga, mapy a plány, myšlenkové mapy, obrazy, plakáty, scénáře, zprávy, životopisy,...
- Materiálně-věcné metody – techniky: práce s objekty, s kostýmem, loutkou, maskou, s modelovacím materiálem, papírem, s prostorem, se světlem a stínem... (Rodová, 2014, s. 14-15.)

1.2.4 UPLATNĚNÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY VE VLASTIVĚDĚ

Uplatnění DV ve vlastivědě je podle současného školství možné, ale v první řadě zaleží na osobnosti pedagoga, který jednak vede vyučovací jednotku, ale i má možnost vytvořit si podle svého uvážení tematické plány, které mu pomohou při plánování výuky, a zároveň při jejich tvorbě již může naplánovat, kam zakomponuje metody dramatické výchovy. Dějepisné vzdělávání by mělo být založeno nejen pouze na vědomostech, ale i na dovednostech. Mělo by využívat simulace a hraní rolí, dívat se na danou historickou událost z více pohledů, využívat i mimoškolní instituce a nové technologie. Učitelé by měli žáky zaujmout tak, aby žáci přicházeli do hodin s informacemi, které se k nim dostali vlastní aktivitou, vlastními zážitky spojenými s prožitky. Důležité je, aby děti hledaly, bádaly a zajímaly se o historické události. Velkým přínosem může být také projektové vyučování. (Rodová, 2014, s.8-9)

„Projektové vyučování našlo odezvu na celém světě. Podstatou projektové výuky je zcela jiné uspořádání učební látky, než bylo obvyklé v systému vyučovacích předmětů. Při projektové výuce žáci nemají tradiční povinnost vyslechnout výklad učitele, doplněný názornými ukázkami, zapamatovat si látku, umět ji reprodukovat, resp. naučené povinnosti použít. Mají s pomocí vyučujícího řešit určitý úkol komplexního charakteru (projekt), který buď přímo vychází z praktických potřeb, nebo je alespoň s praxí úzce spojený. Předložený úkol musí být pro žáky zajímavý a významný, aby se s jeho řešením identifikovali, aby jej přijali za svůj a jako takový ho se zájmem řešili.“ (Kalhous, 2009, s. 299)

1.2.4.1 TEMATICKÉ PLÁNY

Tematické plány patří mezi kurikulární dokumenty, které se dělí do dvou úrovní³. Zdeněk Kalhous popisuje kurikulum takto: „*Problémy spojené s otázkami, čemu vyučovat a jak výuku organizovat, patří v didaktice k nejpodstatnějším. Řešení jsou závislá na hierarchii funkcí vzdělání školy ve společnosti a na dalších faktorech, které determinují politická rozhodnutí. Řešení celého komplexu problémů v této oblasti je v zahraničí často zahrnováno pod pojmem kurikulum*“ (Kalhous, 2009, s. 132)

Státní úroveň je první z nich, tu představuje Národní vzdělávací program, který vymezuje vzdělání jako celek, ve kterém se odráží společenské zájmy, a také poskytuje školám konkrétní podněty k práci. Státní úroveň dále představuje dokument Rámcový vzdělávací program (RVP), který vymezuje závazné okruhy vzdělávání pro jednotlivá období – předškolní, základní, střední vzdělávání. Školní úroveň je úroveň druhá, tu tvoří především školní vzdělávací programy⁴ (ŠVP), ty vydává ředitel konkrétní školy, na které se právě podle daného dokumentu uskutečňuje vzdělávání. ŠVP musí být vždy zpracované tak, aby odpovídaly cílům a koncepci RVP. (RVP ZV 2021 změny, s. 5–6)

Tematický plány, které vznikají na základě ŠVP, jsou dokumentem nepovinným. Záleží na řediteli každé školy, zda je po učitelích vyžaduje.

V naší škole je pan ředitel vyžaduje, neboť sám nese odpovědnost za výuku na škole. Tematické plány mohou být výsledkem spolupráce vyučujících paralelních tříd nebo si za ně nese plnou odpovědnost vyučující sám. (Kalhous, 2009, s. 357)

1.2.4.2 AUTOR TEMATICKÉHO PLÁNU

Pohledy a názory na to, jak tvořit tematické plány se různí. Záleží na kolektivu školy, na řediteli, na osobnosti učitele. Ve školách to funguje většinou tak, že pokud ředitel vyžaduje TP, učitelé na jejich tvorbě mohou spolupracovat nebo si jej jednotliví učitelé mohou tvořit podle svého uvážení, podle svého pojetí výuky. TP se také mohou předávat z ročníku do ročníku jen s drobnými úpravami. Pokud má učitel zkušenosti, je dobré, aby

³ „V souladu s principy kurikulární politiky zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – **státní a školní**“ (RVP ZV 2021 změny, s. 5)

⁴ „ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu a úpravu ŠVP mohou školy využít dostupnou metodickou podporu.“ (RVP ZV 2021 změny, s. 5)

TP před začátkem školního roku zaktualizoval, pokud nemá ještě tolik zkušeností, konzultuje jejich úpravu nebo tvorbu se svými kolegy.

Z odborné literatury můžeme uvést názor Zdenka Kalhouse, který říká, že učitelé by měli na TP spolupracovat a tvořit je kolektivně. „*Tematický plán učiva je důležitým dokumentem zvláště v současné době, kdy učitelé mají jistou volnost při rozhodování o obsahu učiva, či dokonce formulují obsahy zcela nových předmětů, které si nechávají akreditovat ministerstvem školství. Proto by měl být spíše výsledkem spolupráce vyučujících a měl by podléhat schválení ředitelem školy, který nese zodpovědnost za výuku na své škole. Zvláště u nových předmětů se předpokládá inovace tematických plánů podle získaných zkušeností.*“ (Kalhous, 2009, s. 357)

1.2.4.3 OBSAH TEMATICKÉHO PLÁNU

Při tvorbě tematického plánu učiva je důležité, aby se daný obsah shodoval s daným ŠVP a respektoval jeho cíle.

Tematický plán by měl mít určitou formu, která není nijak předepsaná, proto zaleží na dohodě mezi vyučujícími a ředitelem každé školy, jakou podobu TP si dohodnou.

TP obsahuje zpravidla název vyučovaného předmětu, ročník, název školy a jméno vyučujícího pedagoga, školní rok, časovou dotaci, učivo v jednotlivých měsících (hodinách), výstupy, cíle, průřezová témata.

Za přínosný určitě můžeme považovat názor Zdenka Kalhouse, který říká, že je nežádoucí „...*když učitelé konstruují tematické plány učiva pouze na základě obsahu učebnice nebo učebních osnov. Nejen, že často neodpovídají reálným potřebám žáků. Členění učiva v učebnici, ale někdy ani ve vzdělávacím programu nemusí souhlasit se základními poznatkovými strukturami daného předmětu...*“ (Kalhous, 2009, s. 357)

V současné době je široká škála učebnic vlastivědy, kterou můžeme při výuce využít, zaleží na vedení školy, kterou učebnici na škole má. Ne však všechny učebnice jsou pro danou výuku vhodné a mají různou obtížnost a náročnost učiva.

V příloze DP je uveden tematický plán pro 4. ročník. TP byl zpracovaný dle ŠVP ZŠ, ve které byly i lekce zrealizovány. Vlastivědné učivo je zařazeno až do druhého pololetí, resp. od února do června, proto je v mojí závěrečné práci zakomponována dramatická výchova do února, v tomto měsíci byly sledované hodiny odučeny.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části práce budou představeny čtyři devadesátiminutové lekce vlastivědy vyučované pomocí metod dramatické výchovy. Všechny navržené lekce vycházejí z ŠVP školy, na něm byly také ověřeny, pokaždé ve dvou třídách čtvrtého ročníku. Tyto dvě třídy se staly cílovými skupinami pro danou výuku a jsou představeny v následující kapitole. Dále jsou zde v práci uvedeny základní informace o těchto skupinách. Témata byla ze ŠVP (viz příloha č. I.) vybrána podle období, ve kterém mohla být výuka realizována – v tomto případě se jednalo o únor 2022. Témata plánovaná na tento kalendářní měsíc: 1. Lidé a čas, 2. Život v pravěku, 3. Doba bronzová, kamenná a železná a 4. Stěhování národů – Slované.

Každý z bloků je charakterizovaný na dalších stranách ZP, doplněný o popis průběhu edukace v obou cílových skupinách a o závěrečný komentář – hodnocení k evaluaci celého odučeného bloku. Text je pro lepší představu doplněn fotografiemi z výuky odučeného bloku.

Každý vyučovaný blok plní jiné vědomostní cíle z oblasti vlastivědy, ale všechny bloky společně plní navíc cíl zapojit všechny žáky aktivním způsobem do výuky a díky prvkům dramatické výchovy u nich rozvinout i jejich komunikační schopnosti, schopnost spolupráce ve skupinách a pomoci druhému, podpořit rozvoj fantazie, tvořivosti. Dalším cílem výuky bylo také zanechat v dětech pomocí zážitkové pedagogiky prožitek z výuky, a tím umocnit jejich zájem o výuku vlastivědy i do budoucna.

2.1 CÍLOVÁ SKUPINA

2.1.1 CÍLOVÁ SKUPINA 4.A

- **Základní informace**

V práci jsou popisované dvě třídy, první z nich je třída 4. A na ZŠ Mánesova ve Stříbře. V této třídě vyučuji předmět vlastivěda a přírodověda. Žáky učím letošní školní rok poprvé, některé ovšem znám už z dřívějších let, navštěvovali oddělení školní družiny, kde také pracuji jako vychovatelka. Cílem je vyzkoušet, zda jiný a pro žáky snad zábavnější přístup dokáže děti namotivovat, a tím se zvednout i jejich školní výkony, a hlavně zájem o probírané učivo.

Ve třídě je celkem 24 žáků, 14 dívek a 10 chlapců ve věku od 10 do 12 let. Jedna dívka má IVP a je k ní přiřazen asistent pedagoga. Tato dívka sem do této třídy propadla letos společně s asistentem pedagoga, na kterého je zvyklá, zná ho. Dívka se celkem dobře adaptovala i na novou třídu, „zapadla“ alespoň mezi některé žáky, ostatní si jí „nevšímají“ – tolerují, že s nimi chodí do stejné třídy. Třída se letos také rozšířila o další dvě žáčky, které se do našeho města přistěhovaly a jedna z nich mluví slovensky. Ovšem ta už se stihla zase i odstěhovat. Klima ve třídě se letošní školní rok dosti mění, žáci se musí rychle přizpůsobovat tomu, kdo jejich třídu doplní, či opustí. Před Vánocemi opustil třídu a odstěhoval se další žák, tentokrát chlapec. Jádro třídy tvoří z velké většiny místní děti z města, pouze šest dětí ze třídy dojíždí z okolních vesnic. Ve třídě je několik dětí s kázeňskými problémy (cca 5-7), kteří výuku a klima třídy narušují, jak během vyučovacích jednotek, tak i během přestávek.

- **Chování třídy během výuky**

Z pohledu vyučujícího je možné zaznamenat během výuky několik přístupů žáků k edukaci. Je zde mnoho žáků, kteří se snaží, hlásí se, předhánějí se, chtějí být „první, nejlepší“, dále je tu několik dětí, které sedí tiše jako „myšky“. Kdyby je učitel sám nevyvolal a nepoložil jim otázku, za celou výuku neřeknou ani slovo. A pak jsou zde žáci, kteří jsou slyšet často a hodně, a narušují výuku pravidelně. Při výuce hodně zaleží na schopnostech učitele žáky nadchnout, namotivovat. Samozřejmě nebude platit vždy to samé na jiné žáky a jiné třídy, neboť každá třída je svým způsobem specifická. Ale na to, jak s každou třídou individuálně pracovat, už si každý učitel musí přijít sám. Žáci v námi zkoumané třídě mezi sebou nemají dobré vztahy. Dochází zde k tomu, že někteří jedinci

jsou z kolektivu vyčleňováni, či jinak druhými odstrkováni, nikdo je nechce do pracovní skupiny nebo k sobě do lavice. Proto zkouším volit různé způsoby, jak rozdělit děti do skupin, aby nikdo z dětí nezůstal sám. Často však i tak dochází k tomu, že některá skupina spolu nedokáže spolupracovat, následují různé potyčky, a to bohužel jak slovní, tak někdy i fyzické.

2.1.2 CÍLOVÁ SKUPINA 4.B

- **Základní informace**

Druh á třída se také nachází na Základní škole Mánesova ve Stříbře a jde o 4. B. I v této třídě vyučuji dva předměty, také vlastivědu a přírodovědu. V této třídě učím letošní školní rok poprvé, a i zde některé děti navštěvovaly v předchozích letech mé oddělení školní družiny.

Ve třídě je nyní už jen 19 žáků, z toho 11 dívek a 8 chlapců, ve věku od 10 do 12 let. Žádný z žáků nemá žádné IVP ani jiné, zdravotní, jazykové omezení. Třída během měsíce října přišla o jednoho žáka, který přestoupil do speciální školy. I v této třídě převažuje většina dětí, které žijí v našem městě, z okolních vesnic dojíždí pouze 6 dětí.

- **Chování třídy během výuky**

Žáci jsou ve třídě aktivní, pilní, snaživí, hlásí se o slovo a opravdu jen někteří nepočkají, až je učitel vyvolá. Děti mezi sebou nemají problém, když se rozdělují do skupin dle jakéhokoliv kritéria, tak svoji roli přijmou a spolupracují, ať už jsou v kterékoli skupině. Možná je to tím, že je ve třídě menší počet žáků, mají prostorově menší třídu, proto i atmosféra v kolektivu je dle mého názoru rodinnější, přátelštější, a to snad příznivě působí na žáky, a dokonce i celkové klima ve třídě.

2.2 REALIZOVANÉ VÝUKOVÉ LEKCE

Lekce jsou zaměřeny dle tematického plánu pro 4. ročník ZŠ pro měsíc únor:

„Únor

Lidé a čas – orientace v čase a časový řád.

Nejstarší osídlení naší vlasti od pravěku k době bronzové, způsob života Slovanů. “

Pro výuku takto vytyčeného obsahu jsou zde zpracovány čtyři lekce:

- 1) Lidé a čas
- 2) Život v pravěku
- 3) Doba kamenná, bronzová, železná
- 4) Stěhování národů – Slované

2.2.1 LIDÉ A ČAS

- Časový rozsah:** 90 minut
- Počet dětí:** skupina A–23 žáků
skupina B–15 žáků (jedna žákyně během hodiny odešla – k lékaři)
- Vzdělávací oblast:** Člověk a jeho svět – Lidé a čas
- Cíle:** Žáci pracují s časovými údaji, umějí je zařadit na časovou osu.
Žáci chápou a dokážou vysvětlit čím a jak se dá měřit čas.
Žáci určí a pojmenují druhy hodin a kalendářů.
Žáci hledají rozdíly mezi minulostí a současností.
- Metody vyučování:**
- *motivační* – vyprávění, výklad, uvolňovací hry
  - *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.
  - *expoziční* – výklad, vyprávění
  - *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima,
  - *verbálně-zvukové* – monolog (sdělování svých myšlenek), dialog – rozhovor mezi žáky a učitelem, ticho, zvukový rituál.
  - *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe.
- Formy vyučování:** Organizovaná výuka, frontální výuka, skupinová práce, individuální.
- Kompetence:**
- Kompetence k učení:**
Žáci jsou vedeni k užívání správné terminologie a symboliky.
- Kompetence k řešení problémů:**
Je jim umožňováno pracovat s odbornou literaturou.
- Kompetence komunikativní:**
Žáci pracují v týmech, spolupracují, ověřují výsledky, učí se argumentovat.
- Kompetence sociální a personální:**
Žáci mají možnost srovnávat a prezentovat různé texty a obrazové materiály a jiné formy záznamů. Je upřednostňována skupinová práce, žáci se učí spolupracovat a pomáhat si.
- Kompetence občanské:**
Žáci jsou vedeni k hodnocení vlastní činnosti.
- Kompetence pracovní:**

Jsou zadávány úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat, kde musí uplatňovat své názory a zkušenosti a vhodně plánovat řešení úkolů a postupy.

Kompetence digitální:

Při své práci mohou využívat digitální zařízení.

Scénář lekce

• **„Mravenčí honička“** – aktivita č. 1

Cíl aktivity:

Žáci si uvědomují, jak dlouho trvá, když cupitají (souvislost s tématem čas, trvá dlouho, než někoho ze spolužáků chytí).

Metoda aktivity:

Motivační – uvolňovací hra.

Popis činnosti:

Děti hrají na babu, musejí běhat jako mravenci, mravenčím krokem (cupitat). Učitel určí jednoho žáka „babu“, který honí ostatní, když někoho chytí, role se vymění.

Reflexe:

Mravenčí honička byla motivační aktivitou k přiblížení tématu hodiny Lidé a čas. Dětem bylo vysvětleno, že dějepisná část vlastivědy nás bude provázet následující období, až do konce školního roku. A protože je to období velice rozsáhlé, vyzkoušejí si i oni, jak dlouho to vše trvalo. Učitel se zeptal dětí, kdo rychleji přejde třídu. Dal jim několik příkladů, jestli myš nebo člověk, mravenec nebo člověk, myš nebo mravenec. Děti odpovídaly vždy správně.

Poté si žáci museli uklidit kolem svých lavic (zavěsit školní tašky, zastrkat židle) a stoupnout si vedle své lavice, když bylo vše hotové, měli za úkol vžít se do role mravenců a společně jsme si zkusili „cupitat“, aby věděli, jak rychle mohou „běžet“. Určila se pravidla – do nikoho příliš nestrkat, dávat pozor, aby nikdo nespádl, nebouchl se o roh lavice, či jiný kus nábytku. A hra mohla začít. Učitel určil první dvě „baby“ a odstartoval aktivitu.

Pro žáky z první skupiny byl veliký problém udržet pomalé tempo, několikrát jsme hru museli pozastavit a připomenout pravidla. Asi dvakrát jsem musela i znovu určit „babu“, žáci nevěděli, kdo ji má.

Ve druhé skupině měla tato aktivita velký úspěch, dětem se líbilo, jak „cupitaly“, hru si užívaly. Jednou jsem aktivitu zastavila a určila dvě nové „baby“. Po nějaké době byla hra ukončena.

Po skončení aktivity se děti opět posadily do lavic, kde ještě probraly své postřehy a názory na aktivitu. Pochopily, že mravenci to mají těžké, když jim vše tolik trvá, ale děti si i doplňovaly informace o mravencích, že zase toho unesou několikrát více než člověk, v poměru k tělesné váze.

Cíl aktivity byl naplněn, žáci pochopili, že na čas se mohou dívat různými pohledy.

• **„Jak a čím měříme čas?“** – aktivita č. 2

Cíl aktivity:

Žáci vymýšlejí odpovědi na úvodní otázky.

Žáci řeknou, za jak dlouho oběhne Země kolem své osy, za jak dlouho oběhne Země kolem Slunce a jak dlouho trvá, než Měsíc oběhne kolem Země.

Žáci vysvětlí, k čemu slouží hodiny, kalendář.

Žáci vyjmenují několik druhů hodin, kalendářů.

Metoda aktivity:

Aktivizační – řízený rozhovor, demonstrační ukázka.

Pomůcky:

Obrázky hodin a kalendářů (reálné tyto předměty).

Popis činnosti:

Děti si společně s učitelem sednou do kruhu, kde se nejprve učitel ptá děti: „*Víte, čím můžeme měřit čas? Čím se měřil čas dříve?*“ Žáci se hlásí a odpovídají na dané otázky. Poté učitel doprostřed rozmístí předměty nebo obrázky hodin a kalendářů (viz. příloha), žáci se snaží pojmenovat všechny hodiny a kalendáře, pokud je neznají, učitel jim pomůže a názvy doplní.

Pak učitel přidá ještě obrázky, na kterých bude Slunce, Země a Měsíc a zeptá se žáků: „*Věděly byste děti, jak tyto obrázky mohou souviset s hodinami, s kalendáři nebo dokonce i s časem?*“. Pokud by děti znaly odpověď, odpoví, pokud ne, učitel jim pomůže: „*Věděly byste, jak dlouho trvá, než se Země otočí kolem své osy?*“ (24 hodin). „*Jak dlouho trvá, než Měsíc oběhne kolem Země?*“ (přibližně 28 dní) „*Jak dlouho trvá, než Země oběhne kolem Slunce?*“ (365 dní a 6 hodin) → přestupný rok (29. února je jednou za 4 roky).

Reflexe:

Celá třída se společně s učitelem posadila do kruhu. Učitel se začal ptát dětí: „*Víte, čím můžeme měřit čas? Čím se měřil čas dříve?*“. Děti odpovídaly v podstatě správně, nejběžnějšími odpověďmi byly: hodiny, mobilní telefon, chytré hodinky, sluneční hodiny. Na druhou otázku odpovídaly nejčastěji: střídání dne a noci, ve dne Slunce svítí, v noci je tma. Někteří žáci ve skupině A asi třikrát uvedli i mraveniště, ostatní děti je hned opravily, že podle mraveniště se neurčuje čas, ale světové strany, konkrétně sever. Jedna dívka ve skupině B vymyslela zajímavou odpověď; na druhou otázku: „*Strom a stín, že je pokaždé jinde, podle sluníčka, pak tam lidé mohli dávat kameny a hlídat, kdy se k nim stín dostane.*“

Učitel postupně začal odkrývat a ukazovat obrázky s hodinami, když děti obrázek poznaly, učitel ho dal doprostřed kruhu a pokračoval dalším. Další sadou obrázků, kterou učitel prezentoval, byly kalendáře. Děti všechny obrázky poznaly, pojmenovaly, řekly, jaký doma častěji používají. Ve skupině B měly děti větší problém poznat obrázek s diářem, učitel jim musel hodně poradit, aby přišly na název *diář*. Pak se společně shodli na tom, že je to vlastně takový jejich „sdělníček“. Poslední obrázek se sady kalendářů byl obrázek adventního „čokoládového“ kalendáře, děti v obou skupinách kalendář samozřejmě poznaly, což učitel očekával, ale na otázku „*Kdo z vás měl letos adventní kalendář?*“ se sice přihlásilo mnoho dětí, ale jeden žák vykřikl: „*Ale letos mít adventní kalendář ještě nikdo nemohl. To bylo loni.*“ Ostatní žáci se zamysleli, a pak se začali smát, uvědomili si, že je to vlastně pravda. Ve skupině B na to žáci sami nepřišli, učitel je k tomu musel navést, pak až si toto uvědomili.

Poslední sadou byly obrázky, na kterých bylo Slunce, Měsíc a glóbus (Země) Některé děti se snažily přijít na to, jak tyto obrázky mohou souviset s tématem čas, že se tu střídá den a noc. Postupně společnými silami se k tomu všichni dostali, vysvětlili si, jak dlouho trvá, než se Země otočí kolem své osy (24 hodin), jak dlouho trvá, než Měsíc oběhne kolem Země (cca 30 dní = 1 měsíc) a i jak dlouho trvá, než Země oběhne kolem Slunce (365 dní 6 hodin = 1 rok). Učitel se ptal dětí, co se stane s těmi 6 hodinami, děti odpovídaly, že se pošoupnou, dál a dál. Učitel jim vysvětlil, že jednou za 4 roky, když se nastřádá 4krát těch šest hodin, vznikne jeden den navíc, a to 29. únor, který je právě jednou za 4 roky, na tzv. přestupný rok. Děti se dívaly nevěřicně, zvláště ve skupině A, tam se tomu hodně divily, když jim učitel řekl, že se někdo může i na přestupný rok narodit, v ten moment se jim vytratil úsměv z tváří a bylo vidět, jak se všechny zamyslely, a uvědomily si, že vlastně nemůže mít narozeniny každý rok, to u dětí rozpoutalo diskuzi o tom, že ony by to tak

nechtěly, mít narozeniny jen jednou za čtyři roky. Pak jim také začalo být divné, kolik let dotyčnému bude a jak bude velký, to si ujasnily ve společné diskuzi s učitelem. Ve skupině B nebyl prostor pro tak veliký údiv, tam se hned jedna dívka přihlásila a vysvětlila, že má sestřenicí, která se právě 29. února narodila, že je vlastně skoro stejně velká jako ona, ale měla teprve „třetí“ narozeniny. Děti se zdály být empatičtí, bylo jim dívky líto.

➤ **skupina A:**

Obr. 1 - „Jak měříme čas“ – skupina A, archiv autora

Obr. 2 - „Jak měříme čas“ – skupina A, archiv autora

Obr. 3 - „Jak měříme čas“ – skupina B, archiv autora

• **„Lidská časová osa“**

Cíl aktivity:

Žáci znají své datum narození.

Žáci dokážou zařadit sebe mezi ostatní, dle datumu narození.

Žáci zařadí na časovou osu učitele.

Žáci poznají obrázek pračlověka.

Žáci umístí správně na časovou osu pračlověka.

Žáci chápou, kdo je starší, kdo je mladší.

Metoda aktivity:

Aktivizační – rozhovor, zadání a řešení problému.

Pomůcky:

Samolepící papírky, obrázek pračlověka.

Popis činnosti:

- 1) Učitel rozdá žákům samolepící papírky, kam žáci napíší své datum narození a nalepí si ho na hrudník.
- 2) Žáci mají za úkol mlčet a seřadit se vedle sebe podle datumu narození. Kde bude stát nejstarší, určí učitel. Až si budou žáci myslet, že jsou připraveni, zvednou ruce.
- 3) Učitel žáky zkontroluje.
- 4) Poté se učitel zkusí sám mezi ně zařadit – stoupne si za nejmladšího, pak doprostřed. Žáci ho mají opravit a říci, kam si má stoupnout – za nejstaršího.
- 5) Učitel se zeptá dětí: „*A kam byste zařadily k nám do řady PRAČLOVĚKA?*“ Děti odpovídají.
- 6) Učitel jim nyní vysvětlí časovou osu, nakreslí ji na tabuli, kde vysvětlí: „*Náš kalendář se měří od domnělého narození Ježíše Krista. Proto rozlišujeme letopočty před narozením J. Krista neboli před naším letopočtem (př. n. l.) a po narození J. Krista neboli našeho letopočtu (n. l.).*“

Reflexe:

➤ skupina A:

Tato aktivita byla pro děti těžší, než bylo v očekávání. První důležitým problémem bylo, že ne vše to aktivita byla pro děti těžší, než bylo v očekávání. První důležitým problémem bylo, že ne všechny děti znaly své datum narození, některé věděly jen rok, ale ne přesné datum, musely si proto vyhledat tuto informaci v žákovské knížce. Když měly datum všechny konečně napsané, měly se seřadit dle věku, od nejstaršího po nejmladšího, do určeného prostoru. To byl další veliký problém, učitel jim musel s paní asistentkou vše znovu vysvětlit a pomoci. Někteří žáci úkol pochopili a začali spolupracovat. Když už všichni konečně stáli v řadě, dívali se, kdo je starší, či mladší než oni. U některých spolužáků toto věděli, u jiných je to překvapilo. (Zde se stal také jeden nepříjemný moment, kdy tou nejmladší byla žákyně, která ve třídě patří mezi neoblíbené, svým chováním narušuje chod třídy a nevhodně se chová k ostatním spolužákům. Několik dětí prohlásilo, že je škoda, že spolužačka není ještě o trochu mladší, neboť by chodila do

nižšího ročníku.) Poté se zeptal učitel dětí, kam by na časové ose zařadily jeho. Shodly se celkem jednohlasně na tom, že musí kousek prostoru za nejstarším spolužákem vynechat, a tam by si mohl učitel stoupnout. Pak učitel žákům ukázal obrázek pračlověka, děti nejprve měly přijít na to, kde je na obrázku zachycen (pračlověk), následně jej také musely zařadit k nim na časovou osu. Ukazovaly někam (z okna) až támhle daleko, což byla správná odpověď. Pak se žáci vrátili zpět i s židlemi, ze kterých opět utvořili kruh a posadili se na ně. Učitel jim nyní nakreslil časovou osu na tabuli a vysvětlil jim: „*Náš kalendář se měří od domnělého narození Ježíše Krista. Proto rozlišujeme letopočty před narozením J. Krista neboli před naším letopočtem (př. n. l.) a po narození J. Krista neboli našeho letopočtu (n. l.)*“. Učitel ukončil část bloku a následovala desetiminutová přestávka.

Při této aktivitě žáci vůbec nezvládli mlčet a bez mluvení se domluvit, když se měli seřadit dle datumu narození, možná to bylo dáno i tím, že nevěděli, jak určit, kdo je starší a kdo mladší.

➤ skupina B:

Aktivita v této hodině byla mnohem lepší, zde nevěděla pouze jedna dívka datum svého narození, ale hned jí napadlo se podívat do žákovské knížky, snažila se, aby si ostatní spolužáci nevšimli, že to neví. Daleko lépe spolu skupina pracovala, učitel je musel ze začátku také trochu pomoci, ale téměř všechny děti se brzy zorientovaly a pracovaly společně. Snažily se pracovat v tichosti, mlčet jim úplně nešlo, ale snažily se, upozorňovaly se mezi sebou, že nemají příliš mluvit. Aktivita poté probíhala velmi podobně jako u první skupiny, jen s výjimkou toho, že učitel se nezeptal dětí, kam by ho zařadily, ale rovnou se zařadil mezi děti někam doprostřed řady a zeptal se jich, zda tady může stát. Děti se začaly smát a navedly učitele na správné místo. Dále byl průběh stejný jako v první skupině a následovala také 10minutová přestávka.

Obr. 4 – „Lidská časová osa“, skupina B, archiv autora

Obr. 5 – „Lidská časová osa“, skupina B, archiv autora

• **„Časová osa“** – nová látka

Cíl aktivity:

Žáci dokážou přiřadit k letopočtu století.

Žáci chápou rozdíl mezi pojmy století, tisíciletí.

Metoda aktivity:

Expoziční – výklad

Aktivizační – řízený rozhovor, demonstrační ukázka.

Pomůcky:

Tabule, časová osa.

Popis činnosti:

- 1) Učitel vysvětlí pojmy:

STOLETÍ (zkratka **st.**)

- Jedná se o dobu jednoho sta let, např. 1801–1900 = 19. st.

TISÍCILETÍ (zkratka **tis.**)

- Jedná se o dobu jednoho tisíce let, např. 1001–2000 = 2. tis.

- 2) Učitel zadává žákům letopočty a ti se je snaží zařadit do správného století.

- Př. 1305 = 14. st, 1774 = 18. st.

- 3) Učitel se ptá žáků: „*Ve kterém století jste se narodili vy?*“ (21. st.) „*Ve kterém století se narodili vaši rodiče a prarodiče?*“ (20. st.), žáci odpovídají.

Reflexe:

Po skončení přestávky se žáci opět posadili na své židle do kruhu. Učitel pokračoval v demonstrační ukázce na tabuli, vysvětloval dětem pojem století a tisíciletí, zadával žákům letopočty a ti se je snažili zařadit do století. Když se všichni v aktivitě prošťídali a látku pochopili, zeptal se učitel žáků: „*Ve kterém století jste se narodili vy?*“ (21. st.) „*Ve kterém století se narodili vaši rodiče a prarodiče?*“ (20. st.) a žáci na dané otázky odpovídali. Tato činnost probíhala v obou skupinách stejně.

• **„Já ve století“** – aktivita č. 4

Cíl aktivity:

Žáci dokážou přiřadit k letopočtu století.

Žáci se zapojují, spolupracují.

Metoda aktivity:

Hra inspirována hrou Kompot. – řešení problému – *aktivizační, pantomimicko-pohybové*
Motivační – vysvětlování.

Pomůcky:

Kartičky s letopočty (kolik žáků – tolik kartiček), židle.

Popis činnosti:

- 1) Židle se postaví do kruhu „zády“ k sobě. Všichni žáci se posadí.
- 2) Učitel obejde všechny žáky a oni si vylosují kartičku s letopočtem.
- 3) Učitel řekne: „*Na dnešní hostinu jsem pozval všechny osobnosti žijící v 18. století.*“
 Musí se vyměnit všichni žáci s letopočtem patřícím do 18. století, učitel může pozvat klidně dvě století najednou.

Reflexe:

Žáci museli sedět na židlích čelem k sobě, ani v jedné třídě to kvůli prostoru nešlo udělat jinak. Učitel nechal žáky vylosovat jednu kartičku, na které byl napsaný letopočet. Ještě pro jistotu, se několika žáků náhodně zeptal, ať zkusí říct, jaké mají napsané na kartičce století, dle letopočtu, aby si byli všichni následně jistí. Učitel věděl, že na kartičkách jsou napsaná jen čtyři různá století, proto zval na hostinu pouze 9. st., 14. st., 18. st. a 21. století. Aktivita mohla začít, učitel řekl: „*Na dnešní hostinu jsem pozval všechny osobnosti žijící v 18. století.*“, žáci z 18. st. se zvedli a museli si sednout na jinou židli, než na které seděli. Pokračovalo se, střídala se staletí, někdy byla vyvolána i dvě staletí najednou a děti to bavilo. Najednou ve skupině A za učitelem přišla paní asistentka, že dívka, kterou má na starosti, že ještě nebyla pozvána na hostinu, že je 7. století. Učiteli to bylo divné, ale zareagoval a pozval na hostinu i 7. století, dívka byla spokojena, a dokonce i paní asistentka. Pozvánku na poslední hostinu dostala všechna století, všichni žáci se museli posadit na jinou židli. Než následovala další aktivita, přivolal si učitel ještě dotyčnou dívku s kartičkou se 7. st. a požadoval, aby mu ukázala kartičku s letopočtem. Hned věděl, proč si dívka myslela, že je ze 7. st. a ne z 9. st. (Problém byl v možnosti číst čísla i vzhůru nohama - 668/899). Chybu neudělala ani dívka, ani vyučující, ale pro následující aktivitu už věděla, do jakého „správného“ století patří, aby nebyla ve skupině sama. Ve skupině B probíhala tato aktivita hladce.

• **„Štronzo století“** – aktivita č. 5

Cíl aktivity:

Žáci dokážou přiřadit k letopočtu století.

Žáci reagují na smluvený signál.

Žáci reagují na rytmus.

Metoda aktivity:

Motivační, pantomimicko-pohybové – uvolňovací hra.

Verbálně-zvukové – slovní, ticho, zvukový rituál.

Pomůcky:

Dřívka, shaker – „vajička“.

Popis činnosti:

Žáci se rozmístí po třídě, pamatují si svá století z předešlé aktivity.

Učitel vyklepává rytmus dřívky, děti se pohybují v kruhu libovolným způsobem, jakmile přestane učitel hrát a řekne „štronzo“. Všichni žáci se musí zastavit a stát jako sochy.

Učitel pokračuje v rytmu, děti se opět dávají do pohybu. Když učitel přestane a řekne „štronzo, 16. století“ musí se všichni žáci zastavit, stát jako sochy a jen ti, ze 16. století, sedí v podřepu. Učitel provádí kontrolu – ptá se dětí, jaký měly letopočet. Hra pokračuje dál.

Reflexe:

Aktivita se povedla, děti bavila, jen ve skupině A občas někteří žáci už zase nevěděli, do jakého století patří. Obě skupiny výborně reagovaly na slovo „štronzo“.

• **„Živé obrazy – hodiny“** – aktivita č. 6

Cíl aktivity:

Žáci dokážou přiřadit k letopočtu století.

Žáci poznávají a pojmenovávají druhy hodin.

Metoda aktivity:

Aktivizační – demonstrační metoda, zadání a řešení problému.

Pantomimicko-pohybové – pantomima.

Pomůcky:

Obrázky s hodinami.

Popis činnosti:

- 1) Žáci zůstanou ve skupinách dle století z předešlých aktivit (cca čtyřčlenné skupiny).

- 2) Každá skupina si vylosuje jedny hodiny (obrázky z aktivity č. 2)
- 3) Skupiny mají za úkol sestavit živý obraz na téma: Hodiny. Každé skupině učitel jedny hodiny přiřadí nebo jim dá vylosovat z karet z 1. aktivity. Dostanou chvíli času (cca 5 minut), aby si obraz připravily. A pak ho musejí spolužákům předvést, sestaví obraz, a pak zkusí i chvíli obraz „rozpohybovat“ (bimbat, tikat, přesýpat se...). Ostatní žáci mají za úkol přijít na to, které hodiny daná skupina předváděla. Všechny skupiny se prostřídají.

Reflexe:

➤ skupina A:

Pro některé žáky bylo velice velkým problémem pracovat ve skupině, do které byli přiřazeni. Někteří se bránili spolupráci, dva žáci se úplně distancovali od ostatních s konstatováním, že s dotyčnými ve skupině pracovat nebudou. Ve této třídě nepanují dobré vtahy, některé děti jsou velice neukázněné, vulgární, pořád někoho pošťuchují, dokonce fyzicky napadají. I přes tyto všechny problémy se daná aktivita celkem povedla. Diváci všechna témata živých obrazů poznali. Problémy působil jen malý rozdíl byl mezi hodinkami a hodinami. Skupina s hodinkami neznázornila řemínek, proto byly těžko rozpoznat od normálních ručičkových hodinek. Po upozornění se hned jedna žákyně rozhněvala a prohlásila, že jim to říká, že to nebude poznat, když tam řemínek neudělají. „Rozpohybovat“ hodiny se však povedlo jen jedné skupině a překvapivě té, která měla na začátku nejvíce problémů v tom, že spolu její členové nechtějí spolupracovat. Jeden žák se ze skupiny dokonce distancoval a odešel si sednout na své místo. Tato skupina předváděla nástěnné hodiny.

Obr. 6 - „Živé obrazy – hodiny“,
přesýpací hodiny, skupina A,
archiv autora

Obr. 7 - „Živé obrazy – hodiny“,
sluneční hodiny, skupina A,
archiv autora

Obr. 8 - „Živé obrazy – hodiny“, hodinky, skupina A, archiv autora

Obr. 9 - „Živé obrazy – hodiny“, nástěnné hodiny, skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Druhá třída se vyrovnala s tímto úkolem velmi dobře, všem skupinám se podařilo jejich živý obraz „rozpohybovat“. Žádný z žáků neměl problém se skutečností, do jaké skupiny byl zařazen. Žáci se hned po zadání úkolu pustili s chutí do práce, měli dostatek času si živé obrazy připravit, poté následovala ukázka pro ostatní. Hned první skupina měla výborný nápad, ve kterém se jeden žák „přesýpal“ jako písek. Ostatní žáci v roli diváků tento výkon ohodnotili potleskem. Druhá skupina předváděla digitální hodiny, i zde děvčata dokázala hodiny „rozpohybovat“ a ostatní to ocenili. Další skupina se také setkala s úspěchem, a to hned po prezentaci nástěnných ručičkových hodin. I poslední představení se podařilo divákům odhalit. Snadno přišli na to, že skupina předvádí sluneční hodiny.

Sada obr. 10 – „Živé obrazy – hodiny“, přesýpací hodiny, skupina B, archiv autora

Sada obr. 11 – „Živé obrazy – hodiny“, digitální hodiny, skupina B, archiv autora

Sada obr. 12 – „Živé obrazy – hodiny“, nástěnné ručičkové hodiny, skupina B, archiv autora

Sada obr. 13 - „Živé obrazy – hodiny“,
sluneční hodiny, skupina B, archiv autora

• „Zápis do sešitu“

Popis činnosti:

- 1) Učitel má zápis do sešitu předem připravený, nakopírovaný.
- 2) Žáci si poznámky vlepí do sešitu a společně si je pročtou a zopakují.
- 3) Žáci si na číselné ose vyznačí současný rok 2022.

Lidé a čas

Lidé měří čas – podle doby:

- než se Země otočí kolem své osy **24 hodin = 1 den**
- než Měsíc oběhne kolem Země **cca 30 dní = 1 měsíc**
- než se Země otočí kolem Slunce **365 dní (a 6 hodin) = 1 rok**
→ 1x za 4 roky

PŘESTUPNÝ ROK (29. února)

Lidé měří čas – pomocí:

- **hodin** – digitální, ručičkové, přesýpací, sluneční,..
- **kalendáře** – stolní, nástěnný, diář, digitální – v mobilním telefonu,...

Reflexe:

Třídou jsme upravili tak, jak byla na začátku první hodiny, všichni žáci spolupracovali. Pak se posadili na svá místa a služba na sešity rozdala předem nakopírované poznámky do lavic. Bohužel i tady vznikl ve skupině A velký problém. Žáci si měli ve dvojicích papír rozstříhnout na půl a rozdělit se. Jedna dvojice tento úkol však nezvládla, nechovali se k sobě pěkně, uráželi se a zdržovali ostatní. Jinak vše proběhlo celkem v pořádku, učitel s dětmi společně prošel poznámky a zopakoval základní informace, které děti dostaly. Žáci měli za úkol také vyznačit na časové ose letošní rok 2022, aby si ještě jednou uvědomili, kde se nyní na časové ose nacházíme my. Poté si vše uklidili, srovnali a přišel závěr hodiny.

• „Závěr hodiny“

- 1) Všichni žáci si společně s učitelem sednou do kruhu.
- 2) Učitel se ptá dětí: *„Víte, v jakém století žijeme? Jaký je rozdíl mezi stoletím a tisíciletím? Chtěly byste žít v době př. n. l. a proč? Znáte někoho, kdo se narodil v minulém století?“*

Reflexe:

Na závěr hodiny se učitel ptal ještě žáků: *„Víte, v jakém století žijeme? Jaký je rozdíl mezi stoletím a tisíciletím? Chtěli byste žít v době př. n. l. a proč? Znáte někoho, kdo se narodil v minulém století?“* Děti odpovídaly, odpovídaly správně i zajímavě. Ve skupině A bylo mnoho dětí, které by chtěly žít v době př. n. l., zajímalo je, jak to tam tehdy vypadalo, jaké by to bylo žít bez mobilních telefonů, bez tabletů, co dříve dělali, když tohle všechno neměli. Ve skupině B nebyl takový zájem žít v té době, těmto dětem se líbí tady, mají se tu dobře, mají „vše, co chtějí“ a ví, že to dříve tak určitě nebylo. Na otázku, zda znají někoho, kdo se narodil v minulém století, nejčastěji odpovídali rodiče, prarodiče a přišly na to, že i starší sourozenci, kteří se narodili do roku 1999.

Následovala ještě motivace na následující hodinu. V příštích hodinách se společně podíváme, jak v době př. n. l. žili, co jedli, kde bydleli, co uměli. Ale to zas až příště.

Zhodnocení lekce

Do první hodiny jsem šla s pocitem, že se snad dětem tato hodina (blok) bude líbit, že si zkusí něco nového a že nebudou jen (tolik) sedět v lavici. Ve skupině A byl bohužel opak pravdou, děti byly dost neukázněné, nechtěly se ztišit a ty, které by chtěly pracovat a zkusit si něco nového, neměly k tomu moc šanci. Pro několik žáků byl velký problém se zapojit a spolupracovat s někým jiným. Asi to pro některé byla velká změna, že „jen“ neseděly v lavici. Po několika aktivitách jsem měla v úmyslu žáky posadit zpátky do lavic, ale nevzdala jsem to, situaci zvládla a v naplánovaném scénáři lekce jsem pokračovala. Přes všechny problémy jsme nakonec celý blok zvládli a většinu dětí „hodina“ zaujala.

I kvůli této negativní zkušenosti jsem šla výuky skupiny B s obavami, jak vše dopadne, jak budou děti reagovat a spolupracovat. Ale vše předčilo mé očekávání, vše bylo přesně naopak. Děti celý blok moc bavil, spolupracovaly, nehádaly se, hlásily se, přemýšlely nad odpověďmi. Na konci vyučovací hodiny se ptaly, co budeme dělat příště,

zda budeme také takto pracovat, řeč došla až k tomu, že příští blok nás čeká např. „rozdělávání“ ohně a další aktivity, na které se děti začaly těšit.

2.2.2 ŽIVOT V PRAVĚKU

Časový rozsah: 90 minut

Počet dětí: skupina A–20 žáků
skupina B–16 žáků

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět – Lidé a čas

Cíle: Žáci aktivizují své tvůrčí schopnosti a fantazii.
Žáci se seznamují s kulturou a způsobem života kmene v pravěku.
Žáci dokážou charakterizovat život v pravěku.
Žáci se seznamují se způsobem rozdělávání ohně.
Žáci chápou důležitost ohně v každodenním životě pravěkých lidí.
Žáci vědí, jaké zbraně a nástroje používali pravěcí lidé.
Žáci poznají a vědí, co je to jeskynní malba.
Žáci vědí, co je to pazourek.
Žáci vědí, co jsou to kly.
Žáci hledají srovnání mezi minulostí a současností.

Metody vyučování:

- *motivační* – vyprávění, výklad, uvolňovací hry, audiovizuální ukázka
- *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.
- *expoziční* – výklad, vyprávění
- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima, tematizované štronzo, relaxace.
- *verbálně-zvukové* – monolog (sdělování svých myšlenek), dialog (rozhovor mezi žáky a učitelem), ticho, zvukový rituál, brainstorming.
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty.
- *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe.

Formy vyučování: frontální výuka, skupinová, individuální.

Kompetence:**Kompetence k učení:**

Žáci jsou vedeni k užívání správné terminologie a symboliky.

Kompetence k řešení problémů:

Je jim umožňováno pracovat s odbornou literaturou, reálnými předměty...

Kompetence komunikativní:

Žáci pracují v týmech, spolupracují, ověřují výsledky, snaží se argumentovat.

Kompetence sociální a personální:

Žáci mají možnost srovnávat a prezentovat různé texty a obrazové materiály a jiné formy záznamů. Je upřednostňována skupinová práce, žáci se učí spolupracovat a pomáhat si.

Kompetence občanské:

Žáci jsou vedeni k hodnocení vlastní činnosti.

Kompetence pracovní:

Jsou zadávány úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat, kde musí uplatňovat své názory a zkušenosti a vhodně plánovat řešení úkolů a postupy.

Kompetence digitální:

Využití digitálního zařízení.

Scénář lekce

• „Téma hodiny – Pravěk“ – aktivita č. 1**Cíl aktivity:**

Žáci pochopí téma a vymyslí název hodiny.

Žáci mají první vizuální informace o době, kterou mají za úkol určit.

Žáci poznají a dokážou vyjmenovat tři pojmy, které patří do pravěku.

Metoda aktivity:

Motivační – vyprávění, výklad.

Aktivizační – řízený rozhovor.

Verbálně-zvukové – brainstorming.

Pomůcky:

Obrázky s tématem pravěku, Objevujeme dobu kamennou, Rübelová D., ISBN 978-80-00-03083-8.

Popis činnosti:

- 1) Po třídě jsou obrázky (mamut, kly, pazourek, jahody, kamenná zbraň, jeskyně, Venuše,..- viz. příloha 3.)
- 2) Žáci mají za úkol všechny obrázky posbírat a společně vymyslet téma dnešního bloku: Pravěk.
- 3) Všichni společně si sednou do kruhu a učitel se ptá žáků, co už o pravěku vědí, co o něm slyšeli?
- 4) Prohlídka knihy: Objevujeme dobu kamennou, Rübellová D.

Reflexe:➤ **skupina A:**

Žáci si po úvodním přivítání měli uzpůsobit třídu pro výuku, museli odstrčit lavice z prostředku třídy na kraj a dát do kruhu židle, na které si následně sedli. Obrázky nebyly rozmístěné po třídě, ale učitel zadal žákům, když už všichni společně seděli v kruhu, aby zavřeli oči a na následné vyzvání je opět otevřeli, a zkusili přijít na to, co je napadne, když uvidí; to, co uvidí. Když měli žáci zavřené oči, učitel doprostřed kruhu rozmístil připravené obrázky (viz. příloha 4), poté vyzval žáky, aby opět oči otevřeli. Žáci se hned začali hlásit, první vyvolaný žák uhodl téma hodiny. Na otázku učitele: „Už jste o pravěku něco slyšeli?“, se žáci také začali hlásit a odpovídat na ni, následovala prohlídka knihy. Objevujeme dobu kamennou, která žáky velice zaujala.

➤ **skupina B:**

U druhé skupiny první aktivita probíhala obdobně, překvapením bylo, že po zhlédnutí obrázků jedna dívka hned upozornila na obrázek s Věstonickou Venuší, jen si nemohla vzpomenout na jméno Věstonická, ale ostatní žáci ji pomohli a společně na název přišli. Pro většinu bylo záhadou, že Venuše byla objevena na našem území, v Dolních Věstonicích na Moravě, a ne ve Francii, jak tipovalo více dětí. Dále děti zaujalo, že je soška tak malinká, měří necelých 12 cm. Ve skupině A o Věstonické Venuši zatím prý neslyšely. Tuto skupinu nepřekvapil ani pazourek, či mamut, dva chlapci začali hned ostatním vyprávět, co všechno ví o nich. Následovala také prohlídka knihy. Objevujeme dobu kamennou.

Sada obr. 14 – „Téma hodiny – Pravěk“, skupina B, archiv autora

• **„Štronzo“** – aktivita č. 2

Cíl aktivity:

Žáci dokážou dramaticky ztvárnit postavu nebo děj.

Žáci reagují na slovo „štronzo“.

Žáci reagují na rytmus.

Metoda aktivity:

Pantomimicko-pohybové – tematizované štronzo.

Pomůcky:

Dřívka, shaker – „vajíčka“.

Popis činnosti:

1) Žáci se rozmístí po třídě.

2) **Jednotlivec** – téma: **Pravěcí lidé – muž, žena, děcko, stařenka**

- Učitel vyklepává rytmus dřívky, děti se pohybují v kruhu libovolným způsobem, jakmile přestane učitel hrát a řekne „štronzo“, všichni žáci se musí zastavit, proměnit v pravěké lidi (pravěkého muže, ženu, děcko, stařenku) a stát jako sochy. Hra pokračuje - 2 až 3 opakování.

3) **Dvojice** – téma:

1. Hlad

2. Sběr bobulí

3. Sběr jablek

4. Sběr jahod

5. Lov zajíce

- Učitel vyklepává rytmus, děti se dávají do pohybu. Když učitel přestane a řekne „štronzo“ dva žáci vedle sebe musejí představit podobu daných témat – mají na

to dobu, než učitel nenapočítá do pěti, pak musí stát jako sochy. Učitel provádí kontrolu. Hra pokračuje dál.

- Učitel upozorní žáky, aby si zapamatovali dvojice, ve kterých jsou.

4) **Celá třída** – téma: **Lov na mamuta**

- Učitel zastaví, řekne „štronzo“ a než napočítá do 20, musí žáci vymyslet, jak by společně lovili mamuta a postavit se do sousoší.

5) **Skupiny** (dvojice ze „štronzo dvojic“) – téma: **Rozdělávání ohně**

- Učitel zastaví, řekne „štronzo“ a než napočítá do 10, musí žáci ztvárnit rozdělávání ohně.

Reflexe:

➤ **skupina A:**

Kladné reakce žáků, na následnou aktivitu „štronzo“ učitele potěšily, žáci neměli problém se do akce zapojit a ti, kteří minulý blok byli nepřítomni, se rychle po vysvětlení a zopakování pravidel přizpůsobili.

Obr. 15 – „Štronzo“ Lov na mamuta, skupina A, archiv autora

Obr. 16 - „Štronzo“ Rozdělávání ohně, skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Stejně tomu bylo i zde, žáci měli kladné reakce po oznámení této aktivity. Děti hned začaly vzpomínat, v jakém století původně byly. Pak jim bylo vysvětleno, že dnešní průběh aktivity bude trochu jiný. Průběh probíhal přesně dle zadání.

Obr. 18 - „Štronzo“ Sběr jablek, skupina B, archiv autora

Obr. 17 - „Štronzo“ Lov na mamuta, skupina B, archiv autora

Obr. 19 - „Štronzo“ Rozdělování ohně, skupina B, archiv autora

• **„Živé obrazy – pantomima“** – aktivita č. 3

Cíl aktivity:

Žáci spolupracují ve skupině.

Žáci dokážou komunikovat bez artikulované řeči, umí vhodně využít řeč těla.

Žáci poznají, dokážou si spojit představu s obrazem a popíší děj, o který se jedná.

Metoda aktivity:

Pantomimicko-pohybové – pantomima, živé obrazy.

Pomůcky:

Kartičky s nápisy:

1. LOVCI SE VRÁTILI Z LOVU S PRÁZDNOU, ALE MAMUTA ZABILI, NEMOHOU HO DOTÁHNOUT KE KMENI.
2. ŽENY ŠLY SBÍRAT LESNÍ OVOCE, BOBULE A KDYŽ SE VRÁTILY DO TÁBORA, OHEŇ BYL VYHASLÝ.

3. RÁNO V TÁBOŘE – KMEN SE PROBOUZÍ.

4. NA STOPĚ DIVOKÉ ZVĚŘI.

Popis činnosti:

- 1) Žáci vytvoří skupiny (spojí se dvě skupiny z předešlé aktivity).
- 2) Skupiny si vylosují téma (1. LOVCI SE VRÁTILI Z LOVU S PRÁZDNOU, ALE MAMUTA ZABILI, NEMOHOU HO DOTÁHNOUT KE KMENI, 2. ŽENY ŠLY SBÍRAT LESNÍ OVOCE A BOBULE, A KDYŽ SE VRÁTILY DO TÁBORA, OHEŇ BYL VYHASLÝ., 3. RÁNO V TÁBOŘE – KMEN SE PROBOUZÍ, 4. NA STOPĚ DIVOKÉ ZVĚŘI).
- 3) Příprava – skupiny se radí, co a jak ztvární, nacvičí si „scénku“, kterou pak před všemi předvedou – rozehrají živý obraz. Nikdo nesmí mluvit, pouze vydávat zvuky jako v pravěku, když ještě artikulovaná řeč neexistovala.
- 4) Realizace – Skupiny se střídají a jedna po druhé předvádí, co mají připraveného, ostatní žáci se snaží uhodnout o co se v obraze jedná.

Reflexe:

Žáci dostali za úkol, posadit se na židle do kruhu ve čtyřlenných skupinách z poslední aktivity. Ve skupině A musel učitel upravit skupiny na pětilenné, děti s tím neměly problém, kromě jednoho žáka, který musel být nakonec přeřazen do jiné skupiny.

Každá skupina si vylosovala kartičku s tématem živého obrazu, který budou předvádět. Následovala pětiminutová příprava, a pak předvedení jednotlivých skupin. Diváci byli snaživí, smysl věty dali celkem dobře dohromady. Pro herce byly některé scény hůře proveditelné, např. vyhaslý oheň, na stopě či skutečnost, že se lovci vrátili do jeskyně s prázdnou. Obě skupiny ve skupině A i B předvedly, že táhnou mamuta, ale vynechaly část, že se lovci vrátili z lovu s prázdnou.

➤ **skupina A:**

Obr. 20 - „Živé obrazy – pantomima“ Na stopě..., skupina A, archiv autora

Obr. 21 - „Živé obrazy – pantomima“ Ženy šly..., skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Obr. 22 - „Živé obrazy – pantomima“ Lovci se..., skupina B, archiv autora

Obr. 23 - „Živé obrazy – pantomima“ Ráno v..., skupina B, archiv autora

• **„Rozdělávání ohně“** – aktivita č. 4

Cíl aktivity:

Žáci znají rozdíl mezi rozděláváním ohně dříve a dnes.

Žáci chápou důležitost udržení a ochranu ohně (teplo, světlo, pečení, zbraň).

Metoda aktivity:

Aktivizační – řízený rozhovor.

Expoziční – výklad, vyprávění.

Pantomimicko-pohybové – inscenace.

Pomůcky:

Text motivace, papírová páska, hrací karty.

Časový limit:

1 minuta na stavění ohně

2 minuty na zničení a ochranu ohně

Popis činnosti:

- 1) Učitel vypráví dětem, jak byl dříve oheň důležitý a že bez něj byl život těžký. Jak ho rozdělávali, když neměli sirky ani zapalovač? Jak jej mohli získat? Děti se zamyslí a odpovídají...(z blesku – začal hořet strom, ukradli ho jiné skupině (tlupě), ...)

- 2) Učitel přečte dětem motivační text:

„Kopčem seděl na kameni, přikládal rozlámané větve i nepotřebné rozbité kosti a díval se na sivý dým. Oheň je ohromná moc. Přemůže vše. Zahání zvěř. Hřeje. Opéká maso. Bez ohně nelze přežít zimu... Však jen málo scházelo — a tlupa by byla bývala bez ohně! Hlína oheň udusí. Také déšť zalije ohniště neopatrné tlupě. Oheň třeba bedlivě stríci. Uhaslý oheň už neoživne. Nyní jej bude Kopčem dobře hlídat. Jeho oheň nikdy neuhasne.“

(E. Štorch: Lovci mamutů)

- 3) Žáci se rozdělí do původních čtveřic, vždy spolupracují dvě skupiny. První skupina si stoupne do papírovou páskou vyznačeného kruhu a snaží se postavit pyramidu z karet (oheň), druhá skupina ji pozoruje a po jedné minutě se vydává k první skupině, ovšem druhá skupina nesmí vkročit do vyznačeného kruhu, ale snaží se první skupině oheň shodit (sfouknout – nepřízeň počasí – bouřka, déšť, vichřice..). Strážci ohně (první skupina) mají za úkol pyramidu postavit a ubránit.
- 4) Hru opakujeme po výměně rolí.

Reflexe:**➤ skupina A:**

Děti si vyslechly text, který jim učitel přečetl z knihy *Lovci mamutů* od Eduarda Štorcha. Žáci se vrátili do původních skupin po pěti, v této skupině se celkem hladce domluvili, kdo bude první zakládat oheň a kdo předvádět „nepřízeň počasí“. Skupiny se rozdělily, připravily a začaly, po uplynutí jedné minuty mohla přijít „nepřízeň počasí“. Žáky tato aktivita velice bavila, a dokonce byli rádi, že si mohli role vyměnit. Pouze jedné skupině se podařilo udržet oheň – plamínek. Všichni uznali, že není a ani nebylo lehké oheň uchránit. Po této aktivitě měly děti přestávku.

Sada obr. 24 – „Rozdělování ohně“ skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Před touto aktivitou měly děti přestávku. Učitel mezi tím vyznačil papírovou páskou kruhy. Následovalo přečtení úryvku z knihy a rozdělení skupin, skupiny zůstaly v původních čtveřicích, učitel skupiny označil čísly 1–4. Skupiny jedna a dva šly zakládat oheň a po jedné minutě mohla přijít „nepřízeň počasí“ – skupiny tři a čtyři (trojka k jedničce a čtyřka ke dvojce), poté se role otočily. Zde nastal problém, děti si začaly vyčítat, že někdo foukal víc, někdo míň, někdo už měl postaveno a druhý mu to sfouknul hodně. Učitel musel danou situaci vyřešit a žáky rozsoudit, nakonec však všichni také pochopili, že není jednoduché „oheň“ založit, udržet ho, či ho nenechat vyhasnout.

Sada obr. 25 - „Rozdělování ohně“ skupina B, archiv autora

• **„O Človíčkovi – Jak si vykřesal první jiskřičku“** – audiovizuální záznam

Cíl aktivity:

Žáci si utvoří představu o životě Človíčka v pravěku.

Žáci seznámí se získáním a rozdělováním ohně.

Metoda aktivity:

Motivační – audiovizuální záznam tematického příběhu.

Aktivizační – řízený rozhovor.

Pomůcky:

Odkaz na video:

https://www.youtube.com/watch?v=HxsegP8OKVo&list=PLXkA6SvogZFsHaS_xgecju992iCbogio4&index=1

Popis činnosti:

Žáci zhlédnou video a utvoří si názornou představu o životě Človíčka v pravěku, jak se poprvé setkal s ohněm a jak jej pak dokázal sám rozdělat.

Reflexe:

Zhlédnutí videa O Človíčkovi sklidilo u dětí úspěch v obou skupinách. Poté následoval řízený rozhovor, kde jsem společně zopakovali důležitost ohně, jak jej človíček získal, co mu oheň udělal (spálit ho), s čím mu pomohl (zahnat zvíře, upéct rybu, zahrát ho,..). Řeč se vrátila i k pazourku – pěstnímu klínu, řekli jsme si, k čemu sloužil, a jaké zbraně se z něj vyráběly.

➤ skupina A:

Obr. 26 - „O Človíčkoví...“ skupina A, archiv autora

• **„Obřadní rituály“** – aktivita č. 5

Cíl aktivity:

Žáci umějí spolupracovat a dohodnout se beze slov.

Žáci se vžijí do role, nestydí se.

Metoda aktivity:

Aktivizační – zadání a řešení problému.

Pantomimicko-pohybové – taneční drama.

Verbálně-zvukové – zvukový rituál.

Pomůcky:

-

Popis činnosti:

- 1) Žáci zůstanou v rozšířených skupinách (cca 8 lidí). Každá skupina si vymyslí svůj vlastní rituální tanec a „pokřik“ kolem ohně. „*Oheň byl jednou z nejdůležitějších věcí pro život pravěkých lidí, proto jej uctívali*“ říká dětem učitel a také dodává: „*Pravěcí lidé neuměli mluvit, vydávali pouze všelijaké zvuky a domlouvali se řečí těla, a to bude dnes i váš úkol, během vašeho rituálu nesmíte mluvit, můžete se dorozumívat pouze řečí těla nebo pomocí zvuků.*“
- 2) Skupiny mají na přípravu pět minut.
- 3) Poté skupiny postupně představí svůj rituální tanec a pokřik ostatními.

Reflexe:**➤ skupina A:**

Žáci zůstali v pětičlenných skupinách. Opět v jedné skupině měl jeden chlapec problém a nechtěl se skupinou spolupracovat, po dohodě tedy přestoupil do jiné skupiny. Žáci měli 5 minut času na přípravu obřadního rituálu a pokřiku kolem ohně. Všem skupinám se úkol podařilo splnit. Skupiny mohly být i rozšířené, ale z prostorových důvodů zůstaly jen pětičlenné.

Sada obr. 27 - „Obřadní rituály“ skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Rozšíření skupin proběhlo tak, že z každé skupiny jeden zástupce si přišel vylosovat křídou – bílou nebo fialovou. Stejně barvy spojily skupiny v jeden tým.

Obr. 28 - „Obřadní rituály“
rozdělení skupin, skupina B,
archiv autora

Obě skupiny se dozvěděly zadání úkolu a měly také pět minut na přípravu. Jedna skupina spolupracovala úplně skvěle, všichni si naslouchali, každý přinesl nějaký nápad, žáci se

tolerovali. V druhé skupině nastal problém, dvě děvčata chlapce vůbec nechtěla přijmout, neposlouchala ho, každý chtěl, aby se vše dělalo podle něj, nebyli schopni se dohromady domluvit. Po skončení stanoveného limitu na přípravu, skupiny předváděly svůj obřadní rituál. První skupině se rituál velmi povedl, byli sehaní. Druhá skupina začala konečně trochu spolupracovat, chtěla něco také předvést, ale sama věděla, že skoro nic nemá připraveno. Děti však najednou začaly spolupracovat, napodobovat se, tolerovat se, ustoupit jeden druhému, naslouchat si. Škoda jen, že tohle nedělaly už v době přípravy.

Sada obr. 29 - „Obřadní rituály“ – první skupina, skupina B, archiv autora

• **„Pravěk a současnost“** – aktivita č. 6

Cíl aktivity:

Žáci losují a určují předměty, musejí vysvětlit, zda daný předmět do pravěku patří, a které nepatří.

Žáci vysvětlí, proč tam dané věci nepatří.

Metoda aktivity:

Aktivizační – názorně demonstrační, řízený rozhovor.

Materiálově-věcné – se zástupnými předměty.

Pomůcky:

Taška s předměty – kly (obrázek), mamut, Věstonická Venuše (obrázek), autíčko, zápalky, jahoda, pravěké zbraně (obrázek), ryba, donut, kámen.

Popis činnosti:

- 1) Žáci se společně s učitelem posadí do kruhu, učitel má tašku s předměty týkající se pravěku + některé, které v pravěku být nemohly. Učitel dává žákům vylosovat předmět (obrázek), žák řekne, kam předmět patří a proč. Pokračuje další žák.

Reflexe:**➤ skupina A:**

U každého předmětu děti vysvětlily, jestli mohl být už v pravěku nebo pochází ze současnosti. Pokud nevěděly, učitel je doplnil, či opravil. Zde ve skupině udělala problém jen Věstonická Venuše, tu neznaly, proto jim učitel poskytl základní informace – jedná se o sošku, která měří necelých 12 cm, byla objevena na našem území v Dolních Věstonicích na Moravě a jde o nejstarší dochovanou keramickou sošku, která byla vyrobena před více než 25 000 lety př. n.l., žáci byli překvapeni. S dalšími předměty neměli problém, u kamene doplnili, že z něho měli pravěcí lidé také zbraň a pracovní nástroj, tzv. pazourek neboli pěstní klín.

Obr. 30 – „Pravěk a současnost“, skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Určování předmětů, zde bylo poněkud jednodušší, neboť děti Věstonickou Venuši už znaly a pazourek také. Jen jednomu chlapci se stalo, že si vytáhl donut (dřevěnou hračku), i jej poznal a řekl, že patří do pravěku, to se hned ostatní žáci začali hlásit a opravovat ho, že dříve neměli pekárnu, tak nemohl být donut v pravěku. Chlapec se pousmál a opravil se.

Obr. 31 - „Pravěk a současnost“, skupina B, archiv autora

• **„Závěr“** – aktivita č. 7

Cíl aktivity:

Žáci si utřídí získané vědomosti, jsou empatičtí.

Žáci si dokážou srovnat myšlenky, jak to bylo dříve a dnes.

Žáci si váží života v současnosti.

Metoda aktivity:

Expoziční – výklad, vyprávění.

Pantomimicko-pohybové – relaxace.

Aktivizační – řízený rozhovor.

Diagnostické a klasifikační – zpětná vazba, reflexe.

Pomůcky:

Text pro učitele.

Popis činnosti:

Děti se položí na koberec (mohou zavřít oči). Učitel jim vypraví: „*Ohnivá koule na nebi se začala schovávat za obzor. Obyvatelé jeskyně se začali pomalu ukládat ke spánku, začíná noc.*“

Jednotlivě a dobrovolně odpovídají na otázky: „*Co je dnes lepší, než bylo v pravěku? Nebo naopak? Co bylo dříve lepší?*“

Reflexe:

Vzhledem k možnostem a prostoru třídy se děti ani v jedné třídě nemohly položit na zem, proto zůstaly na židlích v pohodlné poloze, ve které měly zavřít oči a poslouchat učitele, který jím říká: „*Ohnivá koule na nebi se začala schovávat za obzor. Obyvatelé jeskyně se*

začali pomalu ukládat ke spánku, začíná noc.“, chvílku mlčí a poté vyzve žáky, aby se opět posadili, otevřeli oči a vrátili se sem k nám. Poté následují otázky: „Co je dnes lepší, než bylo v pravěku? Nebo naopak? Co bylo dříve lepší? Ve skupině A odpověděli někteří žáci, co bylo lepší a někteří, co bylo horší. Ve skupině B nejdřív žáci hledali odpověď, co bylo lepší, každý žák odpověděl a poté všichni odpověděli, co je lepší dnes. Důvod v rozdílnosti odpovědí v jednotlivých třídách, bylo přizpůsobení se času, který nám zbýval do konce hodiny. Mezi nejčastějšími odpověďmi bylo, že dříve neměli povinnou školní docházku, i když děti uznaly, že se také musely dříve učit, musely se naučit rozdělat oheň, ulovit si jídlo, uživit se, zaopatřit celou skupinu (tlupu). Mezi dalšími nejčastějšími odpověďmi bylo využití technologií – mobilní telefon, tablet, počítač, televize, zde se děti rozcházely často v názorech, zda to bylo lepší bez nich nebo s nimi. Další bylo pohodlí, postel, boty, oblečení a také to, že dnes si můžeme koupit jídlo, máme ho doma, nemusíme ho nikde „lovit“.

➤ **skupina A:**

Obr. 32 - „Závěr“, skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Obr. 33 - „Závěr“, skupina B, archiv autora

Zhodnocení lekce

Do druhého bloku jsem šla opět s obavami, jak skupina A zareaguje, a byla jsem mile překvapena. Děti se tentokrát zapojily, kromě jedné dívky neměl nikdo problém se zapojit do skupiny či spolupracovat s někým jiným. Aktivity děti zaujaly a asi největší radost měly u čtvrté aktivity „Rozdělávání ohně“, zde byly všechny rády, že si mohou role vyměnit a také si zahrát na „nepřízeň počasí“. Tato aktivita naopak nejhůře dopadla ve skupině B, kde se dvě skupiny kvůli průběhu nepohodly, jak jsem popisovala v reflexi dané aktivity. Naopak skupina B překvapila hned v úvodní aktivitě, kde měla celá třída uhodnout téma hodiny „Pravěk“, zde se děti hodně zapojovaly do komunikace a chtěly mnoho říct, o tom, co už vědí. Nejprve se dva žáci přeli o to, zda na obrázku je homo erectus, homo sapiens či homo sapiens sapiens (homo habilis – člověk zručný, homo erectus – člověk vzpřímený, homo sapiens – člověk moudrý, homo sapiens sapiens – člověk dnešního typu). Nevěděli přesně, co jaký homo představoval, ale překvapilo mě, že už v jejich věku něco vědí, i o tomto dělení. Pro tento blok nám ovšem stačí vědět, že se jedná o pračlověka. Poté jeden chlapec vysvětlil, co je to pazourek neboli pěstní klín, k čemu sloužil, co s ním dříve dělali, a nakonec jedna dívka mluvila o Věstonické Venuši. Myslím, že bylo i příjemné zpestření do scénáře zařadit pohádku O Človíčkovi, některé děti věděly, o co se jedná, jiné tento večerníček nikdy neviděly. Ale jistě jim pomohl více pochopit, jak byl a je oheň pro lidi důležitý. Což si vlastně všichni také odnesly z této „hodiny“. K závěru bloku nás ještě čekala předposlední šestá aktivita „Pravěk a současnost“, kde si žáci tahali předměty z tašky (papírové), a měli určit, zda se daný předmět používal již v pravěku nebo se používá až dnes, některé „předměty“ mohly být dříve a jsou i dnes (jahoda, ryba, kámen) V podstatě všechny děti to zvládly určit, až na chlapce s donutem, ten si ale svou odpověď záhy opravil. Na úplný závěr děti řekly ještě, co bylo lepší či horší dříve a dnes. Z důvodu času ve skupině odpověděli jen někteří žáci a ve skupině B se dostalo na všechny (menší počet žáků). Během několika posledních vět jsem se ještě přesvědčila o tom, že byly naplněny cíle, které jsem si určila, některé jsem poznala z průběhu, některé jsem si ještě ujasnila (Žáci dokážou charakterizovat život v pravěku. Žáci chápou důležitost ohně v každodenním životě pravěkých lidí. Žáci vědí, jaké zbraně a nástroje používali pravěcí lidé.

Žáci vědí, co je to pazourek. Žáci vědí, co jsou to kly.).

Návrh a realizace Vv

Jako další námět na aktivity týkající se pravěku by byly určitě ještě nástěnné malby. Kdybych byla vyučující daných tříd i na VV, tak bychom ještě zrealizovali nástěnné malby. Jelikož nejsem, tak jsem se domluvila s kolegyní na Vv daných tříd na spolupráci v rámci průřezových témat. Odučí hodiny po našich blocích.

• **„Jeskynní malby“**

Cíl aktivity:

Žáci se vžijí do role pravěkých lovců, ztvární kresbu zvířete, postavy – otisk ruky – podpis autora.

Žáci si uvědomí, jak bylo jednoduché kreslit pomocí uhlíku.

Žáci vytvoří nástěnné malby, kresby na výstavu ve třídě nebo chodbě školy.

Žáci se seznámí s fotografiemi jeskynních maleb – prohlídka knihy Dějiny umění, Pijoan, J.

Žáci spolupracují ve skupině.

Metoda aktivity:

Motivační – vyprávění, výklad, ukázka jeskynních maleb z knihy.

Aktivizační – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.

Graficko-písemné – obrazy, obrazné představy.

Diagnostické a klasifikační – zpětná vazba, komentář k práci.

Pomůcky:

Balící papír, přírodní uhel, rudky,...

Motivace:

Společná prohlídka knihy od J. Pijoana Dějiny umění.

Popis činnosti:

- 1) Každá skupina vytvoří na balící papír nástěnné malby – zmuchlání balícího papíru před začátkem tvorby (ukázka knihy – Dějiny umění, Pijoan)
- 2) Skupiny se snaží vymyslet, říci, čím se dříve v pravěku mohlo kreslit – uhlíky, přírodniny...

Reflexe:

V obou třídách, dle slov mé kolegyně, děti, práce velmi bavila. Žáci spolupracovali, rozdělení do skupin byli podle lavic, jak seděli za sebou. Jen jednoho chlapce ve skupině B

nechtěla děvčata přijmout mezi sebe. Učitel, po domluvě, vymezil chlapci prostor, kde bude ve skupině pracovat a děvčata souhlasila, uznala své nevhodné chování, omluvila se, a poté s ním spolupracovala. Práce je bavila, každý si našel své uplatnění, spolužáci mezi sebou komunikovali a vytvořili pěkné nástěnné malby. V závěru hodiny každá skupina představila svoji malbu a okomentovala, co vše chtěli malbou sdělit. Hotové práce zdobí třídu a chodbu školy.

Sada obr. 34 – „Jeskynní malby“ skupiny A, B, archiv autora

2.2.3 DOBA KAMENNÁ, BRONZOVÁ A ŽELEZNÁ

Časový rozsah: 90 minut

Počet dětí: skupina A–22 žáků

skupina B–18 žáků

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět – Lidé a čas

Cíle: Žáci vyjmenují doby ve správném chronologickém pořadí.

Žáci dokážou charakterizovat dané doby.

Žáci spolupracují ve skupině.

Žáci poznají a vědí, co je to jeskynní malba.

Metody vyučování:

- *motivační* – vyprávění, výklad, uvolňovací hry,
- *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.
- *expoziční* – výklad, vyprávění
- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima, tematizované štronzó.
- *verbálně-zvukové* – monolog (sdělování svých myšlenek), dialog (rozhovor mezi žáky a učitelem), ticho, zvukový rituál, čtení, diskuse, dialogický monolog.
- *graficko-písemné* – texty, obrazové představy.
- *fixační* – opakování učiva.
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty.
- *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe.

Formy vyučování: Frontální výuka, práce ve skupině, individuální.

Kompetence:

Kompetence k učení:

Žáci jsou vedeni k užívání správné terminologie a symboliky.

Kompetence k řešení problémů:

Je jim umožňováno pracovat s odbornou literaturou,...

Kompetence komunikativní:

Žáci pracují v týmech, spolupracují, ověřují výsledky, učí se argumentovat.

Kompetence sociální a personální:

Žáci mají možnost srovnávat a prezentovat různé texty a obrazové materiály a jiné formy záznamů. Je upřednostňována skupinová práce, žáci se učí spolupracovat a pomáhat si.

Kompetence občanské:

Žáci jsou vedeni k hodnocení vlastní činnosti

Kompetence pracovní:

Jsou zadávány úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat, kde musí uplatňovat své názory a zkušenosti a vhodně plánovat řešení úkolů a postupy.

Kompetence digitální:

Při své práci mohou využívat digitální zařízení.

Scénář lekce

• Výklad s prezentací (viz. příloha)

- ukázka statéru „duhovky“ v učebnici na s. 15
- Kontakt s vyspělými civilizacemi – učebnice s. 12–13

• „Opičky“ – aktivita č. 1
Cíl aktivity:

Žáci se představují opičku, gorilu, člověka.

Žáci hrají spravedlivě hru: Kámen, nůžky, papír.

Žáci dodržují pravidla hry.

Metoda aktivity:

- *motivační* – uvolňovací hra, hra s pravidly (variace na hru Evoluce).

Popis činnosti:

Žáci se pohybují volně po třídě, v podřepu jako OPIČKA, když jedna opička potká druhou opičku zahrají si KÁMEN, NŮŽKY, PAPÍR, kdo vyhraje, stává se z něj GORILA. Gorila opět k sobě musí najít gorilu a zahrají si spolu opět KÁMEN, NŮŽKY, PAPÍR, z vítěze se stává ČLOVĚK.

Reflexe:

Žáci neměli problém se do aktivity zapojit, sami vyžadovali hned na začátku výuky, zda budou opět nějaké aktivity, zda mohou dát židle do kruhu. Společně jsme po výkladu uzpůsobili třídu pro další činnost. Poté jsme se všichni posadili do kruhu, učitel žákům vysvětlil zadání a pravidla. A pak vše mohlo začít. Aktivita proběhla podle plánů, povedla

se. Ve skupině B byli žáci „opičky“ poněkud hlučné, všichni se vžili hned do role „opičky“, ale pak se vše uklidnilo v průběhu aktivity a aktivita je také bavila.

➤ **skupina A:**

Obr. 35 – „Opičky“ skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Obr. 36 - „Opičky“ skupina B, archiv autora

• **„Pantomima“** – aktivita č. 2

Cíl aktivity:

Žáci se rozdělí do skupin.

Žáci spolupracují ve skupině.

Žáci vědí a dokážou vysvětlit dané pojmy z obálky.

Žáci přiřadí k pojmům dobu.

Žáci ztvární pomocí pantomimy danou dobu.

Žáci poznávají a snaží se uhádnout, co pantomima představuje.

Žáci řeknou dobu, o kterou se má jednat.

Metoda aktivity:

Pantomimicko-pohybové – pantomima, živé obrazy.

Materiálově-věcné – se zástupnými předměty.

Aktivizační – zadání a řešení problému.

Diagnostické a klasifikační – zpětná vazba, reflexe.

Pomůcky:

Obálky s pojmy.

Popis činnosti:

Žáci se rozdělí do skupin, každá skupina si vylosuje obálku s pojmy a musí přijít na to, o jakou dobu se jedná, připravit si a sehrát pantomimu a pokusit se zařadit do děje všechny pojmy z obálky.

Ostatní žáci se snaží přijít na to, o kterou dobu se jedná.

Reflexe:

➤ **skupina A:**

Ve skupině A nastal problém hned na začátku, žáci se měli rozdělit do skupin, než učitel napočítá do 20, pokud se tak nestane, utvoří skupiny sám učitel. Bohužel se tak nestalo, a tak musel učitel rozdělit žáky do skupiny sám. Žáci se posadili zpátky do kruhu, učitel je obešel a rozdal jim čísla od 1 – do 4. Pak se dala stejná čísla dohromady a vznikly čtyři skupiny, dvě pětičlenné a dvě šestičlenné. Učitel dal skupinám vylosovat z obálek a vysvětlil jim postup činnosti. Skupiny rozbalily obálky s pojmy a poté sdělily učiteli svou odpověď, pokud byla odpověď správná mohly pokračovat v činnosti a začít nacvičovat pantomimu, v opačném případě musely nejdříve přijít na správnou odpověď.

Následovala přestávka.

Po přestávce měly skupiny ještě pár minut na přípravu, a pak se všechny vrátily na svá místa. Skupiny jednotlivě předstupovaly před ostatní a předváděly své pantomimy, společně se ostatním podařilo určit činnosti nebo pojmy, které měli žáci předvést a také určit dobu, o kterou se jednalo.

U doby bronzové bylo zajímavé, jak děti předvedly pojem obchod. Stály jako „domy“, když ostatní žáci přišli na to, že se jedná o obchod, upozornili danou skupinu, že v té době byl jen výměnný obchod (něco, za něco).

Obr. 37 - „Pantomima“ Doba bronzová, skupina A, archiv autora

Obr. 38 - „Pantomima“ Doba železná, skupina A, archiv autora

Sada obr. 39 - „Pantomima“ Starší doba kamenná, skupina A, archiv autora

Obr. 40 - „Pantomima“ Mladší doba kamenná, skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Žáci dostali stejný úkol, a to rozdělit se do skupin, než učitel napočítá do 20. Zde to žáci zvládli, učitel jim dal poté vylosovat z obálek s pojmy, vysvětlil jim postup, jak budou pracovat, následovala přestávka a poté skupiny dostaly ještě pár minut na přípravu. Nakonec proběhla postupná prezentace skupin, kde se ostatní žáci snažili objevit všechny pojmy a určit dané doby. Nejhůře snášela úkol poslední skupina „Doba železná“, chlapci se moc nechtěli zapojit, měli mezi sebou úplně nového žáka, který k nim ten den přistoupil do třídy. Možná se před sebou trochu styděli, ale když pak viděli ostatní skupiny, jak spolupracují, tak se do úkolu také pustili.

Obr. 41 - „Pantomima“ Mladší doba kamenná, skupina B, archiv autora

Obr. 42 - „Pantomima“ Doba bronzová, skupina B, archiv autora

Obr. 43 - „Pantomima“ doba kamenná, skupina B, archiv autora

Obr. 44 - „Pantomima“ Doba železná, skupina B, archiv autora

• **„Kdo je ze stejné doby jako já?“** – aktivita č. 3

Cíl aktivity:

Žáci mluví počtem slov, která jsou jim přidělena.

Žáci hledají své vrstevníky a spolupracují.

Žáci poznají rozdíl a řeší problém.

Metoda aktivity:

Motivační – výklad, hra.

Verbálně-zvukové – dialogický monolog.

Aktivizační – demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.

Pomůcky:

Kartičky s názvy dob a počtem slov.

Popis činnosti:

Děti si vylosují kartičku, kde bude napsáno, z jaké doby jsou (starší kamenná, mladší kamenná, bronzová, železná) – podle toho umí mluvit (člověk ve starší době kamenné nemluvil, proto se musí domlouvat pouze pomocí zvuků, člověk v mladší době kamenné byl už trochu moudřejší – proto se žák musí domlouvat jen pomocí dvou slov, člověk v době bronzové už umí tři slova za sebou a člověk v době železné umí 5 slov. Žáci mezi sebou musejí najít všechny své vrstevníky.

Reflexe:

Třídy se posadily opět na židle do kruhu, učitel jim vysvětlil, jak bude následující aktivita „Kdo je ze stejné doby jako já?“ probíhat. Poté je obešel a dal jim vylosovat z obálky kartičky, na kterých byla uvedena doba a také počet slov (viz. příloha), následně opět kartičky vybral a aktivita začala. V obou skupinách se žáci dobře zapojili, pokaždé když někdo našel svého „vrstevníka“, chytili se za ruku a pokračovali v hledání, dokud se nenašli všichni, co měli.

• **„Štronzo – doby“** – aktivita č. 4

Cíl aktivity:

Žáci reagují na smluvený signál.

Žáci reagují na rytmus.

Žáci dokáží charakterizovat danou dobu.

Metoda aktivity:

Motivační – uvolňovací hra.

Verbálně-zvukové – dialogický monolog.

Materiálově-věcné – se zástupnými předměty.

Pantomimicko-pohybové – tematizované štronzo.

Pomůcky:

Dřívka, shaker „vajíčka“

Popis činnosti:

- 1) Žáci se rozmistí po třídě, pamatují si dobu, ve které žili v minulé aktivitě. Učitel vyklepává rytmus dřívky, děti se pohybují v kruhu libovolným způsobem, jakmile přestane učitel hrát a řekne „štronzo“. Všichni žáci se musí zastavit a stát jako sochy.
- 2) Učitel pokračuje v rytmu, děti se opět dávají do pohybu. Když učitel přestane a řekne „štronzo, doba bronzová“ musejí se všichni žáci zastavit, stát jako sochy a jen ti z doby bronzové sedí v podřepu. Učitel vyzve děti v pokračování, hra pokračuje dál, učitel mění doby.
- 3) „štronzo, doba železná“- všichni žáci se zastaví, předvádí něco z dané doby a snaží se stát jako sochy. Učitel se náhodně ptá dětí nebo zkouší poznat, co z doby předvádějí.

Reflexe:

Na aktivitu „Štronzo“ žáci v obou třídách reagují velmi pozitivně, a už čekají jaká modifikace bude. Nejprve „štronzo“ začíná jen na slovo „štronzo“, kdy se hra dvakrát či třikrát zastaví, a pak se postupně přidávají další úkoly (viz. popis činnosti).

➤ skupina B:

Obr. 45 - „Štronzo, Starší doba kamenná“, skupina B, archiv autora

• **„Krátký film o době ...“** – aktivita č. 5

Cíl aktivity:

Žáci přiblíží spolužákům historickou dobu.

Žáci spolupracují ve skupině.

Žáci vytvoří kulisy a nápisy.

Žáci se vžijí do role herce.

Žáci umí charakterizovat dobu.

Metoda aktivity:

Aktivizační – zadání a řešení problému.

Pantomimicko-pohybové – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima.

Materiálově-věcné – se zástupnými předměty.

Fixační – opakování učiva.

Pomůcky:

Balící papír, psací pomůcky.

Popis činnosti:

Žáci se rozdělí do skupin, podle toho, v jaké době žili. Každá skupina má 10–15 minut na to, aby „nahrála“ krátký film na téma: STARŠÍ DOBA KAMENNÁ, MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ, DOBA BRONZOVÁ, DOBA ŽELEZNÁ. Úkolem každé skupiny bude v reklamě ostatním žákům přestavit dobu, která jim byla přiřazena. Učitel na tabuli napíše body (název doby, zařazení na časovou osu, nástroje – zbraně, jak lidé žili, co lidé dovedli,...), které musí každá reklama obsahovat. Skupiny mohou vyhledávat podrobnější informace v učebnici. Následně se budou skupiny, jedna po druhé, prezentovat před ostatními.

Reflexe:

Z časových důvodů, musela být tato aktivita změněna, nahrazena jinou v obou skupinách.

A to:

• **„Co víme o době ...“** – aktivita č. 5 - náhradní

Cíl aktivity:

Žáci spolupracují ve skupině.

Žáci charakterizují dobu, kterou si společně vyberou.

Žáci napíší o dané době pět vět.

Žáci určují doby, podle indicií.

Metoda aktivity:

Aktivizační – zadání a řešení problému.

Graficko-písemné – texty, obrazové představy.

Verbálně-zvukové – čtení, diskuse.

Fixační – opakování učiva.

Pomůcky:

Papír, psací pomůcky.

Popis činnosti:

- 1) Učitel rozdělí žáky do skupin (3–4 skupiny dle zasedacího pořádku).
- 2) Každá skupina dostane papír, na který se podepíše, napíše název doby.
- 3) Společně pak vymyslí a napíše 5 vět o dané době.
- 4) Učitel pak postupně čte věty a ostatní žáci se snaží přijít na to, o jakou dobu se jedná.

Reflexe:

➤ **skupina A:**

Žáci nejprve museli vrátit lavice do původního stavu, poté se posadili na svá místa a učitel jim určil skupiny. Zde vyšlo 6 skupin, všechny skupiny si vybraly dobu železnou, kromě jedné, která si vybrala starší dobu kamennou. Všechny skupiny úkol zvládly, pouze dvě skupiny nenapsaly všech pět vět.

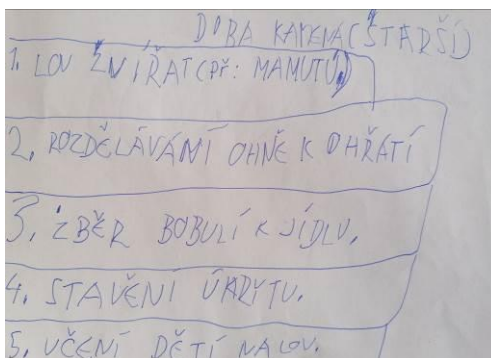

Obr. 46 – „Co víme o době...“, skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Zde byl výběr dob již rozmanitější, kromě mladší doby kamenné zde našly zastoupení všechny doby, o kterých se žáci již učili. Bohužel z časových důvodů stihla zde jen jedna

skupina napsat všech pět vět. Další skupiny stihly napsat pouze tři nebo čtyři věty. V této třídě byli žáci rozděleni na 5 skupin.

Obr. 47 - Ukázka práce jedné skupiny, skupina B, archiv autora

• „Zápis do sešitu“

Popis činnosti:

- 1) Učitel má zápis do sešitu připravený, nakopírovaný.
- 2) Žáci si poznámky vlepí do sešitu a společně si je pročtou a zopakují.

NEJSTARŠÍ OSÍDLENÍ NAŠÍ VLASTI

Archeologie-věda zabývající se dávnou minulostí

PRAVĚK – nejstarší období lidských dějin

- naši zemi osídlili pravěcí lidé před 500 000 lety
- podle materiálu, ze kterého si pravěcí lidé vytvářeli nástroje, pravěk rozdělujeme na doby:

DOBA KAMENNÁ (starší – lovci a sběrači, mladší – zemědělci)

- žili v tlupách (skupinách)
- živili se sběrem lesních plodů, lovíli divokou zvěř
- zbraně zhotovovali ze dřeva, kostí, **kamene**
- první obydlí – jeskyně, později chatrče
- uměli udržovat **ohně**

DOBA BRONZOVÁ

- pásli již dobytek, obdělávali půdu – zemědělství
- vyráběli nádoby z hlíny
- vyrobili první pevný kov – **bronz**, nástroje a zbraně z bronzu
- vyráběli šperky
- věřili v mnoho bohů

DOBA ŽELEZNÁ

- objev výroby **železa** – dokonalejší železné nástroje a zbraně
- na naše území přišli (př.n.l.) **Keltové**
- výborní řemeslníci, obchodníci
- platidlo – mince

Zhodnocení lekce

Hned začátkem hodiny se děti v obou dvou třídách ptaly, zde můžou dát židle do kroužku, když jsem jim řekla že ne, byl v jejich tvářích vidět zklamaný výraz. Výuka začala prezentací a prohlídkou statéru a kontaktu s civilizacemi a porovnání, co vše už bylo ve světě a co na našem území. Děti se do výkladu, velmi zapojovaly a hlásily se, hodně si zapamatovaly z minulé lekce Život v pravěku. Poté, když jsem jim řekla, že mohou upravit třídu, odsunout lavice a dát židle do kruhu, měly velkou radost a byly zvědavé, co je dneska čeká. Všechny aktivity probíhaly dle plánu, ve skupině B při první aktivitě „Opičky“ se děti velice vžily do role, dost jsem se lekla, když všichni začaly předvádět opičky, křičet, výskat a skotačit, brzy se však docela zklidnily a aktivita mohla pokračovat. Žáci si už zvykli, že pracují často ve skupinách, nebo že předvádějí různé role, postavy, věci. S tímto se musel rychle sžít nový žák, který nastoupil do 4.B, ale když viděl, jak jeho noví spolužáci pracují, tak s tím také neměl problém. Během druhé vyučovací jednotky, kdy jsem viděla, že vše, co máme naplánované nemůžeme stihnout, musela jsem zaimprovizovat a vymyslet náhradní aktivitu za aktivitu „Krátký film o době...“, neboť mi přišla tato aktivita podobná aktivitě č. 2 „Pantomima“, zvolila jsem také skupinovou práci, ale v lavici. Děti upravily lavice a židle zpět na svá místa, všechny se posadily do lavic a poté jsem děti rozdělila do skupin, většinou to vyšlo, že vznikly čtveřice, kde se dva žáci otočili zády ke svým spolužákům z lavice za nimi. Pak měla celá skupina za úkol napsat pět vět o době, kterou si sama zvolila. Následně jsem práce vybrala a četla nahlas, všechny doby žáci poznali, ve skupině A měli úkol lehčí, neboť si všechny skupiny, kromě jedné vybraly dobu železnou.

Na závěr hodiny jsem se snažila zjistit, zda jsme splnili cíle, které jsem si dala, žáci dokázali vyjmenovat doby chronologicky za sebou. Zvládli to, během výuky jsem to dětem několikrát zdůrazňovala, několikrát jsme je společně vyjmenovali. Zda dokáží charakterizovat doby, měla ukázat poslední aktivita, a protože si děti nevybraly doby tak, aby byly obsažené všechny, tak po přečtení prací jsme si společně ještě charakterizovali zbývající doby.

Děti se ptaly, co nás čeká příští hodinu, tak jsem je trošku namotivovala a přiblížila jim téma příští hodiny.

Na úplný závěr hodin jsme se ještě vrátili slovně na jeskynní malby, na které děti samy upozorňovaly hned při prezentaci, kde měly ukázkou (viz příloha), že je s paní učitelkou dělaly na VV, má odpověď byla, že se k jejich pracím z VV ještě dneska dostaneme a že

jsem ráda, že je paní učitelka s nimi udělala, za což jí moc děkuji. Děti zhodnotily své práce, tvrdily, že je práce bavila, skupina A si s nimi vyzdobila třídu a skupina B chodbu školy. Na konec si všichni žáci, kteří jeskynní malby tvořili, napsali do žákovské knížky jedničku.

2.2.4 STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ – SLOVANÉ

Časový rozsah: 90 minut

Počet dětí: skupina A–21 žáků
skupina B–16 žáků

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět – Lidé a čas

Cíle: Žáci vědí, kdo byli první obyvatelé na našem území.
Žáci vyjmenují některé kmeny, které žily na našem území.
Žáci se zvládnou naučit větu nazpaměť.
Žáci poznají a dokáží pojmenovat med, ke kterému si přivoní.
Žáci si uvědomí, že jsme potomci Slovanů.
Žáci spolupracují ve skupině, jsou empatictí, tolerantní.
Žáci jsou tvořiví a posilují svou fantazii.

Metody vyučování:

- *motivační* – vyprávění, výklad
- *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.
- *expoziční* – výklad, vyprávění
- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima, tematizované štronzo
- *verbálně-zvukové* – monolog (sdělování svých myšlenek), dialog (rozhovor mezi žáky a učitelem), ticho, zvukový rituál, dialogický monolog, *čtení, diskuse*.
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty.
- *graficko-písemné* – texty, obrazové představy.
- *fixační* – opakování učiva.
- *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe, známka

Formy vyučování: frontální výuka, skupinová práce, individuální

Kompetence:

Kompetence k učení:

Žáci jsou vedeni k užívání správné terminologie a symboliky.

Kompetence k řešení problémů:

Žáci řeší problém překonání určitého prostoru.

Kompetence komunikativní:

Žáci pracují v týmech, spolupracují, ověřují výsledky, učí se argumentovat.

Kompetence sociální a personální:

Žáci mají možnost srovnávat a prezentovat různé texty a obrazové materiály a jiné formy záznamů. Je upřednostňována skupinová práce, žáci se učí spolupracovat a pomáhat si.

Kompetence občanské:

Žáci jsou vedeni k hodnocení vlastní činnosti.

Kompetence pracovní:

Jsou zadávány úkoly, při kterých žáci mohou spolupracovat, kde musí uplatňovat své názory a zkušenosti a vhodně plánovat řešení úkolů a postupy.

Scénář lekce**• Výklad s prezentací**

- (viz. příloha: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ: 1.- 3.)
- K výkladu poslouží i učebnice KLECH, P., *Hravá Vlastivěda, Nejstarší české dějiny, Učebnice pro 4. ročník ZŠ*, s. 8-10.

• „Druidové“ – aktivita č. 1**Cíl aktivity:**

Žáci se naučí úryvek z paměti.

Žáci se dozvědí zajímavost o Keltech.

Žáci spolupracují ve skupině.

Hodnocení:

První skupina, která řekne první celý úryvek z paměti a správně, dostane 1.

Metoda aktivity:

- *motivační* – vyprávění
- *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukázka, zadání a řešení problému.
- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), živé obrazy, pantomima, tematizované štronzo
- *verbálně-zvukové* – monolog (sdělování svých myšlenek), dialog, ticho, *čtení*.
- *graficko-písemné* – texty, obrazové představy.
- *fixační* – opakování učiva.
- *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe.

Pomůcky:

Věta pro učitele.

Keltové uctívali své bohy (duchy) prostřednictvím přírody – vody, stromů, kopců. Prameny, řeky nebo močály považovali za cestu k bohům do podzemí. Těmito „cestami“ dávali bohům dary nebo oběti. Dodnes házejí lidé mince do studní nebo propastí, aby měli štěstí.

Popis činnosti:

- 1) Rozdělení do skupin / 4–5členné týmy (ve všech týmech by měl být stejný počet hráčů)
- 2) Skupiny se rozmístí po třídě, mají mezi sebou cca 1, 5 m (aby neslyšely, co ostatní povídají). První druid z každé skupiny se naučí text, který jim řekne učitel, musí jej naučit dalšího druida, ten dalšího a poslední ho musí říct nahlas opět učiteli, ten kontroluje správnost a kvantitu textu (druidové dříve neuměli psát, museli se vše učit z paměti).

Reflexe:➤ **skupina A:**

Učitel nechal žáky rozdělit do skupin na 5tičlenné týmy, 21. žák se této aktivity nezúčastnil, neboť se jednalo o nového žáka, ukrajinského původu, který byl ve třídě teprve třetí den, a ještě nebyl schopen se dané aktivity zúčastnit. Skupina mile překvapila, když se konečně bez jakýkoliv problémů dokázala rozdělit na 4 skupiny, nikdo nezůstal sám a ani žádný žák neodmlouval, že v dané skupině nechce být. Žáci si ohlíželi, aby nikdo sám nezůstal, a i si došli pro dva žáky, kteří se trochu ostýchali se k ostatním přidat. Poté si skupiny stouply mezi oddělení lavic, první žák ze skupiny stál úplně vpředu u učitele, a pak to pěkně vycházelo přibližně, co další lavice, to stál jeden žák, poslední ze skupiny stál na konci třídy. Skupinám byla vysvětlena pravidla a začalo se. Učitel přečetl prvním druidům úryvek, a z jejich výrazu a reakcí pochopil, že úryvek je příliš dlouhý, proto daný text zkrátil pouze na jednu větu, a to:

Keltové uctívali své bohy (duchy) prostřednictvím přírody – vody, stromů, kopců.

Žáci i tak měli problémy se ji naučit, po několikátém předčtení už se odhodlali a běželi ji naučit druhé druidy. Po nějaké době už chtěl skoro aktivitu učitel ukončit, protože úkol byl asi těžší, než si myslel, a v tom přiběhl jeden druid ze druhé skupiny a celou větu bez chyby převedl. Celá skupina dostala jedničku a ostatní spolužáci jim zatleskali, neboť sami uznali, že to nebyl jednoduchý úkol a sami s ním měli problém. Učitel jim pak přečetl celý úryvek nahlas, aby se dozvěděli všichni zajímavosti o Keltech, nejen první členové skupin.

Obr. 48 – „Druidové“ skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Ve druhé třídě se skupiny rozstavěly po třídě obdobně jako ve skupině A, nejprve ale nastal velký problém při rozdělování do skupin, kdy jedna dívka odmítla být ve skupině s chlapci, kteří v ní byli. Učitel tedy vrátil vše na své místo a žákům rozdál čísla a tím je rozdělil do skupin. Upozorňoval je na začátku, že pokud se nedomluví všichni, tak to tak dopadne. Po chvíli tedy žáci své nové skupiny přijali a mohlo se začít. Zde je učitel rovnou učil jen jednu větu, prvním druidům ovšem daleko déle trvalo, než si ji byli schopni zapamatovat. Nakonec to ale i tady jedna skupina dokázala, která také dostala jedničku. Však od ostatních nesklidili pochvalu za vítězství, žáci jiných skupin se začali hádat, že jeden to špatně řekl, druhý si to zas nepamatoval, dokonce jeden chlapec brečel, že druid před ním ho nenaučil text, a proto nevyhráli. Po chvíli se všichni žáci uklidnili, pochopili, že to nebyl jednoduchý úkol, a že i dříve to muselo být těžké, když lidé jen to, co si zapamatovali věděli a neuměli si nic přečíst. Učitel jim nakonec přečetl připravený úryvek o Keltech.

Obr. 49 - „Druidové“ skupina B,
archiv autora

• Výklad s prezentací (viz. příloha)

- (viz. příloha: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ: 4.-5.)
- K výkladu poslouží i učebnice KLECH, P., *Hravá Vlastivěda, Nejstarší české dějiny, Učebnice pro 4. ročník ZŠ*, s. 11-12.
-

• **„Brtnictví – Brainstorming“** – aktivita č. 4

Cíl aktivity:

Žáci dokáží mít celou dobu zavřené oči.

Žáci poznávají potravinu, ke které si přivoní.

Žáci neprozradí danou věc dříve, než učitel nechá přivonět všem žákům.

Metoda aktivity:

- *motivační* – vyprávění, výklad
- *aktivizační* – řízený rozhovor
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty - med.
- *diagnostické a klasifikační* – zpětná vazba, reflexe.

Pomůcky:

Med ve sklenici.

Popis činnosti:

Žáci se posadí do kruhu, zavřou oči a musí je mít zavřené po celou dobu. Učitel všechny obejde a dá jim přivonět k medu. Nakonec jim řekne, ať zase oči otevrou a ptá se jich, jestli poznali, k čemu si přivoněli.

Reflexe:**➤ skupina A:**

Třída se přestěhovala a žáci se posadili do kruhu, učitel jim vysvětlil pravidla a postup následující činnosti. Poté obešel postupně všechny žáky a dal jim přivonět, vždy je oslovil, aby věděli, že je právě u nich. Možná pěti dětem to nevonělo, opravdu jim to neudělalo dobře, ostatní s vůní problém neměli. Většina skupiny po přivonění hned poznala, o jakou surovinu se jedná, jeden žák dokonce řekl, že se jednalo o pastový med, měl pravdu. Poté učitel pověděl žákům, že Keltové se zabývali „brtnictvím“, tedy získáváním včelího medu pro potravu, v dnešní době jsou to včelaři.

Obr. 50 - „Brtnictví...“ skupina A, archiv autora

➤ skupina B:

Činnost zde proběhla stejně, žáci se posadili do kruhu, učitel jim vysvětlil pravidla a dal jim přivonět. Ve skupině B se učitel pak nejprve zeptal, komu daná věc voněla a komu nevoněla. Většina žáků ze třídy med poznali, jen dva žáci med téměř necítily, učitel jim dával několikrát přivonět, pak teprve trochu ucítily. Nakonec učitel také žákům přiblížil „brtnictví“, a porovnání s dnešní dobou. Jedna dívka se věnuje včelařství, tak spolužákům chvilku vyprávěla a dané činnosti.

Obr. 51 - „Brtnictví...“ skupina B, archiv autora

• **„Pantomima – řemesla“** – aktivita č. 3

Cíl aktivity:

Žáci předvedou pomocí pantomimy dané řemeslo.

Žáci pozorují spolužáka, jak pomocí pantomimy předvádí určité řemeslo.

Žáci dokáží poznat a pojmenovat řemesla.

Metoda aktivity:

- *motivační* – vyprávění, výklad.
- *aktivizační* – zadání a řešení problému.
- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), pantomima.
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty – dle výběru dětí.
- *graficko-písenné* – kartičky s řemesly.
- *fixační* – opakování učiva.

Pomůcky:

Kartičky s řemesly.

Popis činnosti:

Dobrovolný žák jde k učiteli, vylosuje si kartičku s řemeslem, pak se snaží pantomimicky tuto činnost dětem předvést. Kdo z diváků uhodne řemeslo první, jde k učiteli losovat další kartičku.

Reflexe:

➤ **skupina A:**

Do aktivity se děti dobrovolně hlásily, nestyděly se. Učitel jim musel občas poradit, neboť řemesla byla hodně těžká a některé děti je už ani neznaly, nejtěžší byl pro všechny as řezbář. Konkrétní žáci si s pantomimou poradili a občas použili nějakou rekvizitu – kus oblečení, láhev.

Obr. 52 – „Pantomima-
řemesla“ brtník, skupina A,
archiv autora

➤ skupina B:

Zde musel učitel žákům více radit, o jaké řemeslo se jedná, co by mohli předvést. Herci se zde brali daleko více rekvizit, které jim pomáhaly. Moc pěkně předváděl jeden chlapec brtníka, vyndával a odřezával plástve, odháněl včely, sbíral med do nádob. Pro děti bylo těžké uhodnout tkalce, říkaly často švadlena, uhlíře či řezbáře. CO nevěděly nebo neznaly, tak si pak společně s učitelem dovysvětlily.

Obr. 53 – „Pantomima-řemesla“ brtník, skupina B, archiv autora

• **Výklad s prezentací (viz. příloha)**

- (viz. příloha: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ: 6.)
- K výkladu poslouží i učebnice KLECH, P., *Hravá Vlastivěda, Nejstarší české dějiny, Učebnice pro 4. ročník ZŠ*, s. 13. – Avaři.

• **„Stěhování národů + překonání prostoru“** – aktivita č. 5

Cíl aktivity:

Žáci překonají daný prostor s určitými podmínkami.

Žáci splní stěžující podmínku.

Žáci sjednotí všechny kmeny.

Žáci vědí, kdo byl vůdce Slovanů.

Metoda aktivity:

- *motivační* – vyprávění, prezentace
- *aktivizační* – řízený rozhovor, demonstrační ukáзка, zadání a řešení problému.

- *pantomimicko-pohybové* – inscenace (vcítění se do situace), pantomima,
- *materiálově-věcné* – se zástupnými předměty – mimino (školní taška).
- *graficko-písemné* – kartičky s podmínkou ztížení.
- *fixační* – opakování učiva.

Pomůcky:

Příprava třídy – rozmístění židlí a lavic (3 židle za sebou, lavice před tabulí – pro každý tým), kartičky s podmínkou pro ztížení, předměty dle výběru dětí.

Popis činnosti:

- Žáci se vrátí do skupin, jako v aktivitě č. 1.
- Každá skupina si vylosuje kartičku se ztížením hry (viz. příloha č. 11).
- Překonání prostoru – žáci si stoupnou na „startovní čáru“ – konec třídy (naproti tabuli). Žáci mají chvíli na to domluvit se, popř. sehnat nějakou rekvizitu.

Učitel jim ještě upřesní pravidla, poté hru odstartuje:

- Jeden žák musí předvádět, mít podmínku pro ztížení.
- Všichni žáci ze skupiny se po celou dobu musejí držet – být spojeni.
- U překonávání trasy přes židle nikdo nesmí stoupnou na zem, ani na židli.
- Hra není na čas.
- Opatrně, a hlavně všichni se musíte dostat k tabuli.
- Když se všechny skupiny dostanou k tabuli, učitel jim vysvětlí, kdo je jejich vůdce (viz. příloha: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ: 7.)

Reflexe:

Stěhování národů lépe dopadlo ve skupině A, kde nejen, že byla prostorově větší třída, žáci pochopili zadání a pěkně spolupracovali. Ve skupině B ve dvou skupinách dodrželi podmínku pro ztížení všichni, všichni měli zavřené oči a ve druhé nesli všichni žáci mimina (batohy), po upozornění si nechali jen jedno mimino, ale zavřené oči se snažila mít celá skupina po celou dobu, ovšem museli podvádět, jinak by se k cíli asi nikdy všichni spolu nedostali. Učitel zapojil ve skupině A i nového žáka, Ukrajince, který se s dětmi neuměl domluvit pomocí řeči a děti s ním také ne. Proto učitel jako jednu „podmínku pro ztížení“ vybral právě jeho, chlapec dal vybrat do jaké skupiny se chce přidat a daná skupina už si nelosovala z obálky. Rozhodnutí bylo v pořádku, chlapec se zapojil, spolupracoval se skupinou, členové skupiny byli empatictí a pomáhali mu, pokoušeli se zapojit řeč těla i

pantomimu. V obou třídách bylo úsměvné, že potom, co se kmeny dostaly k tabuli a učitel je navedl, že zde budou muset zvolit jednoho vůdce, který je povede, žáci se hned začali hlásit, kdo chce být vůdcem. Učitel jim následně představil kupce Sáma na interaktivní tabuli. Poté se žáci vrátili zpět do lavic.

➤ **skupina A:**

Sada obr. 54 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora

Obr. 55 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora

➤ **skupina B:**

Sada obr. 56 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora

- Úklid třídy – vrácení se zpět do lavic.
- **Výklad s prezentací – kupec Sámo (viz. příloha)**
  - (viz. příloha: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ: 6.)
  - K výkladu poslouží i učebnice KLECH, P., *Hravá Vlastivěda, Nejstarší české dějiny, Učebnice pro 4. ročník ZŠ*, s. 13. – Avari.
- **„Zápis do sešitu“**

Popis činnosti:

- 1) Učitel má zápis do sešitu připravený, nakopírovaný.
- 3) Žáci si poznámky vlepí do sešitu a společně si je pročtou, zopakují a barevně podtrhají.

STŘEDOVĚK – stěhování národů

- 5. - 6. st. n. l. příchod Slovanů (i Češi) vytlačují Germány.
- pastevci a zemědělci, tkaní látek, výměnný obchod, duhovky, praslovanština
- domy – zahlobená do země = pozemnice, opevněná hradiště
(malé vesnice – rod → kmen – v čele kníže)
- pohané = uctívání více bohů

PŘÍCHODEM SLOVANŮ KONČÍ PRAVĚK A ZAČÍNÁ STRĚDOVĚK.

Sámův kmenový svaz (Sámova říše) – 1. státní útvar na našem území

- **7. st. n. l.** - spojení slovanských kmenů proti Avarům (vojáci, jezdcí na koních z východu)
- vládce – **kupec Sámo** z Franské říše
- porážka Avarů a Franků
- rozpad říše po Sámově smrti

- **„Závěr“**

- řízený rozhovor
- Učitel společně s dětmi dojde k závěru, že Slovani byli na našem území a my jsme jejich pra pra pra pra pra ...pra potomci!

Zhodnocení lekce

Poslední odučený blok byl překvapující, jak v pozitivním smyslu, tak i v negativním. Jsem ráda že jsem celou přípravu nakonec zvládla připravit, i když patřila určitě k těm nejtěžším tématům. Mile mě překvapila skupina A, která byla konečně kooperativní, aktivní, kreativní. Do třídy přistoupil nový žák, ukrajinské národnosti. Chlapec samozřejmě neumí český jazyk ani anglický jazyk, ale je velmi klidný, milý, usměvavý a žáci ho rychle přijali mezi sebe, snaží se mu pomáhat, domluvit se s ním pomocí pantomimy, řeči těla nebo překladače v mobilním telefonu. Žák se snažil zapojit, nebojí se spolupracovat s ostatními. Příjemné zjištění také bylo, když žáci dostali za úkol rozdělit se do skupin, než napočítám do 20. Snažili se, rozdělení proběhlo v tichosti, rychle a nikoho ze spolužáků nenechali samotného, i pro jednu dívku a chlapce došli, aby se přidali k jejich týmu, aby tam nezůstali samotní. To byl v první lekci problém a nechtěli některé žáky mezi sebe přijmout. Ve skupině B to jedna dívka nedokázala, nechtěla být ve skupině do níž se dostala. A tím rozdělení celé třídy zkazila a musela jsem zakročit. Jinak celkově práce v obou skupinách probíhala dle plánu, žáci se zapojovali do aktivit, hlásili se, např u pantomimy žák, který první dvě lekce se nechtěl zapojit do žádné aktivity, se v tomto bloku hlásil, předváděl pantomimu, a dokonce pomohl své skupině získat jedničku v první aktivitě „Druidové“. Největší strach jsem měla z aktivity „Stěhování národů + překonání prostoru“, nakonec se i tato aktivita podařila. Žáci pochopili, že nebylo jednoduché putování celých kmenů, ve kterých byli i staří lidé, nemocní, mladí. Zapojení ukrajinského chlapce do dané aktivity se, myslím, nakonec také povedlo, i když jsem měla obavy, aby to někdo špatně nepochopil, ale naopak děti chápaly, že není jednoduché se s každým domluvit, s někým, kdo neumí stejnou řeč jako oni, ale že, když si pomohou, tak zvládnou i takovou překážku. Děti vždy už na začátku hodiny, když přijdu do třídy, se ptají, zda mohou dát židle do kruhu, jestli zase budeme mít „tu hustou vlastivědu“. Zapojením prvků dramatické výchovy si žáci daleko lépe zapamatovali probírané učivo, které jsme vždy na konci výukového bloku společně zopakovali, a také vždy před začátkem dalšího bloku.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, zda je možno využít dramatickou výchovu jako pomocníka v hodinách vlastivědy ve 4. ročníku základní školy. Ukázalo se, že skupiny, kde byly výukové lekce zrealizovány, vykazují větší zájem o výuku vlastivědy než doposud a že dokáží na základě jiného přístupu lépe spolupracovat. Také se do výuky více aktivně zapojili i ti jedinci, kteří jsou v běžných hodinách tiší, nevýrazní a málo aktivní. Dalším (v rámci možností takto krátkého pozorování) naplněným cílem bylo, že se žáci naučili více spolupracovat mezi sebou, pracovat ve skupinách, žádné spolužáky z nich nevyčleňovat, a také si dokázali probírané učivo na základě těchto dramatických prvků lépe zapamatovat a znovu si ho vybavit.

V teoretické části práce byl vymezen pojem dramatická výchova a její využití na 1. stupni ZŠ a formy DV na základě odborné literatury. V DP je také popsána vlastivěda v systému primární školy, dále její začlenění v rámcově vzdělávacím programu. Vedle obsahu učiva vlastivědy jsou přiblíženy i její metody vyučování a aplikace DV v tomto předmětu.

V praktické části představuji způsob výběru předávaných obsahů učiva vlastivědy, jejich zpracování metodami DV pro výuku ve čtvrtém ročníku, průběh realizace lekcí ve dvou různých třídách a evaluaci absolvovaného edukačního procesu. DP byly uplatněny. Na základě předchozí zkušenosti s oběma zvolenými skupinami žáků jsem došla k závěru, že zařazení prvků dramatické výchovy do hodin bylo dobré rozhodnutí. I když přípravy na tyto hodiny jsou náročnější, má smysl je vytvářet. Žáci v obou sledovaných třídách se do výuky daleko více zapojovali, i ti méně aktivní se hlásili, neostýchali se před ostatními. Blok od bloku byl vidět posun, který ukázal, jak spolu děti vycházejí, zvládnou být ve skupině s někým, s kým by předtím vůbec nebyly schopny pracovat. Přínosná byla i komunikace v kruhu, děti se nepřekřikovaly, naslouchaly jeden druhému, hlásily se, nebály se mluvit. Žáci si zapamatovali mnohem více informací než v předchozích vyučovacích hodinách, na opakovací i doplňující otázky odpovídali i ti, kteří měli obvykle s opakováním problém.

Žáky se mi podařilo do výuky vtáhnout snadněji a rychleji než v předchozí výuce, a to právě díky prvkům dramatické výchovy. Dotazy žáků, jestli dneska budeme mít zase tu vlastivědu, či zda bude dneska (cituji): „Tu hustou vlastivědu“, mě jen utvrdily v tom, že žáky takto nově pojatá výuka skutečně motivuje. Žáci se mezi sebou dokázali podpořit,

pomoci si, již pro ně v současnosti není problém utvořit skupiny, kontrolují si, zda nikdo nezůstane sám, spolupracují spolu.

Jako pedagožka budu i nadále zařazovat prvky dramatické výchovy do všech svých hodin, pokud to bude možné a věřím, že inspiruji i ostatní kolegy a kolegyně, kteří prvky dramatické výchovy použijí alespoň v některých svých vyučovacích hodinách.

RESUMÉ

Diplomová práce je zaměřena na využití prvků dramatické výchovy v hodinách vlastivědy ve 4. ročníku základní školy. V teoretické části je vymezen pojem dramatická výchova, její využití na 1. stupni ZŠ a formy DV. Dále je popsána vlastivěda v systému primární školy, její začlenění v rámcově vzdělávacím programu. Vedle obsahu učiva vlastivědy jsou přiblíženy i její metody vyučování a uplatnění DV v tomto předmětu. Závěr teoretické části doplňují tematické plány, od tvorby přes obsah, až po konkrétní tematický plán pro 4. ročník ZŠ. V praktické části jsou představeny 4 tematické bloky, odučeny v únorových hodinách paralelně ve dvou skupinách.

Klíčová slova: dramatická výchova, vlastivěda, základní škola, rámcový vzdělávací program, tematický plán.

RESUMÉ

The diploma thesis deals with the use of drama education in the lessons of homeland studies in 4th the grade at primary school. In theoretical part of the diploma thesis. I describe the expression of drama education and her use at the primary school and its forms. Then i describe the subject of homeland studies in the system of primary school and its place in framework educational programme. I talk about content of homeland studies and also about using methods of drama education in this subject. The end of my theoretical part is complemented by thematic plans (from their creation until content). There is my thematic plan for 4 th grade of primary school too. In my practical part I introduce 4 thematic blocks which have been taught by me in Februar in 2 groups.

Keywords: the drama education, homeland studies, primary school, framework educational programme, thematic plan.

SEZNAM LITERATURY

- BALLINGER, E., *Pravěký malíř*, Wien, Iva Daňková, 2001, ISBN 80-86299-90-2.
- BAUDISOVÁ, A., JENGER-DUFAYETOVÁ, Y., *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské škole a základní škole*, Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-178-9.
- FIEDLEROVÁ, M., REJCHRTOVÁ, A., AMIROVÁ, A., *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*, Praha: Dr. Josef Raabe, 2019, ISBN 978-80-7496-430-5.
- HOLEČEK, V., *Psychologie v učitelské praxi*, Praha: Grada, 2014, ISBN 978-80-247-37041.
- HRNEČKOVÁ, A., PROVAZNÍK, J., *Tvořivá dramatika, Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadlo pro děti a mládež, ročník XXX (Divadelní výchova, roč. XLII)*, Listopad 2019, Praha: NIPOS, 2019, ISSN 1211-8001.
- KLECH, P., *Hravá vlastivěda 4, Nejstarší české dějiny, (učebnice pro 4 ročník ZŠ)*, Praha: Taktik International, 2016, ISBN 978-80-87881-98-9.
- KALHOUS, Z., OBST, O., *Školní didaktika*, Praha: PORTÁL, 2009, ISBN 978-80-7367-571-4.
- KONEČNÁ, M., *Vlastivěda 4, Porozumění v souvislostech, Poznáváme naše dějiny z pravěku do novověku, učebnice pro 4. ročník základní školy*, Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2018, ISBN 978-80-7600-009-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006, ISBN 978-80-247-1284-0.
- MACHKOVÁ, E., *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: IPOS, 2004. ISBN 80-7331-021-X.
- MACHKOVÁ, E., *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk*. Praha: IPOS, 2013. ISBN 978-80-262-0374-2.
- MACHKOVÁ, E., *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS, 2008. ISBN 978-80-7068-317-0.

- MACHKOVÁ, Eva. Úvod do studia dramatické výchovy. Praha: IPOS, 1998. ISBN 80-7068-103-9.
- MATUŠKOVÁ, A., *Cvičení z didaktiky vlastivědy*, Plzeň: Fakulta pedagogická, vydavatelství Západočeské univerzity, 1998, ISBN 80-7082-482-4.
- MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V., *Dramatická výchova v kurikulu současné školy, Využití metod a technik*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-427-4.
- PIJOAN, J., *Dějiny umění/I*, Praha: ODEON, 1977, 09/3. 01-501-82.
- RODOVÁ, V., *Dramatická výchova ve službách dějepisu: vzdělávací potenciál tematické kooperativní výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7593-1.
- RÜBELOVÁ, D., *Objevujeme dobu kamennou*, ISBN 978-80-00-03083-8.
- SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H., *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0020-8.
- VALENTA, J., *Metody a techniky dramatické výchovy*, Praha: Grada, 2208, ISBN 978-80-247-1865-1.
- Národní ústav pro vzdělávání, <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani> [online]. Dostupné z: www.nuv.cz
- Dramatická výchova, <https://www.drama.cz/periodika/index.html>, [online]. Dostupné z: www.drama.cz.

Přílohy:

- Digitální hodiny, <https://www.hodinarstvi.cz/produkty/hodiny/digitalni-hodiny/>, [online]. Dostupné z: www.hodinarstvi.cz
- Hodinky, <https://www.hodinarstvi.cz/produkty/hodinky/?order=2&page=2&addpage=true> [online]. Dostupné z: www.hodinarstvi.cz

- ŠTIKOVÁ, V., *Člověk a jeho svět, Přírodověda pro 4. ročník, Učebnice vydaná v souladu s RVP ZV*, Brno: Nová škola, 2020 ISBN 978-80-7600-173-2.
- Archiv autora

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obr. 1 - „Jak měříme čas“ – skupina A, archiv autora	25
Obr. 2 - „Jak měříme čas“ – skupina A, archiv autora	25
Obr. 3 - „Jak měříme čas“ – skupina B, archiv autora	25
Obr. 4 - „Lidská časová osa“, skupina B, archiv autora	27
Obr. 5 - „Lidská časová osa“, skupina B, archiv autora	27
Obr. 6 - „Živé obrazy – hodiny“, přesýpací hodiny, skupina A, archiv autora	31
Obr. 7 - „Živé obrazy – hodiny“, sluneční hodiny, skupina A, archiv autora	31
Obr. 8 - „Živé obrazy – hodiny“, hodinky, skupina A, archiv autora	32
Obr. 9 - „Živé obrazy – hodiny“, nástěnné hodiny, skupina A, archiv autora	32
Sada obr. 10 - „Živé obrazy – hodiny“, přesýpací hodiny, skupina B, archiv autora	32
Sada obr. 11 - „Živé obrazy – hodiny“, digitální hodiny, skupina B, archiv autora	33
Sada obr. 12 - „Živé obrazy – hodiny“, nástěnné ručičkové hodiny, skupina B, archiv autora	33
Sada obr. 13 - „Živé obrazy – hodiny“, sluneční hodiny, skupina B, archiv autora	34
Sada obr. 14 - „Téma hodiny – Pravěk“, skupina B, archiv autora	40
Obr. 15 - „Štronzo“ Lov na mamuta, skupina A, archiv autora	41
Obr. 16 - „Štronzo“ Rozdělávání ohně, skupina A, archiv autora	41
Obr. 18 - „Štronzo“ Lov na mamuta, skupina B, archiv autora	42
Obr. 17 - „Štronzo“ Sběr jablek, skupina B, archiv autora	42
Obr. 19 - „Štronzo“ Rozdělávání ohně, skupina B, archiv autora	42
Obr. 20 - „Živé obrazy – pantomima“ Na stopě..., skupina A, archiv autora	43
Obr. 21 - „Živé obrazy – pantomima“ Ženy šly..., skupina A, archiv autora	44
Obr. 22 - „Živé obrazy – pantomima“ Lovci se..., skupina B, archiv autora	44
Obr. 23 - „Živé obrazy – pantomima“ Ráno v..., skupina B, archiv autora	44
Sada obr. 24 - „Rozdělávání ohně“ skupina A, archiv autora	46
Sada obr. 25 - „Rozdělávání ohně“ skupina B, archiv autora	47
Obr. 26 - „O Človíčkoví...“ skupina A, archiv autora	48
Sada obr. 27 - „Obřadní rituály“ skupina A, archiv autora	49
Obr. 28 - „Obřadní rituály“ rozdělení skupin, skupina B, archiv autora	49
Sada obr. 29 - „Obřadní rituály“ – první skupina, skupina B, archiv autora	50
Obr. 30 - „Pravěk a současnost“, skupina A, archiv autora	51
Obr. 31 - „Pravěk a současnost“, skupina B, archiv autora	52
Obr. 32 - „Závěr“, skupina A, archiv autora	53
Obr. 33 - „Závěr“, skupina B, archiv autora	53
Sada obr. 34 - „Jeskynní malby“ skupiny A, B, archiv autora	56
Obr. 35 - „Opičky“ skupina A, archiv autora	59
Obr. 36 - „Opičky“ skupina B, archiv autora	59
Obr. 37 - „Pantomima“ Doba bronzová, skupina A, archiv autora	61
Obr. 38 - „Pantomima“ Doba železná, skupina A, archiv autora	61
Sada obr. 39 - „Pantomima“ Starší doba kamenná, skupina A, archiv autora	61
Obr. 40 - „Pantomima“ Mladší doba kamenná, skupina A, archiv autora	61
Obr. 41 - „Pantomima“ Mladší doba kamenná, skupina B, archiv autora	62
Obr. 42 - „Pantomima“ Doba bronzová, skupina B, archiv autora	62
Obr. 43 - „Pantomima“ doba kamenná, skupina B, archiv autora	62
Obr. 44 - „Pantomima“ Doba	62

Obr. 45 - „Štronzo, Starší doba kamenná“, skupina B, archiv autora	64
Obr. 46 – „Co víme o době...“, skupina A, archiv autora.....	66
Obr. 47 - Ukázka práce jedné skupiny, skupina B, archiv autora	67
Obr. 48 – „Druidové“ skupina A, archiv autora	73
Obr. 49 - „Druidové“ skupina B, archiv autora	74
Obr. 50 - „Brtnictví...“ skupina A, archiv autora.....	75
Obr. 51 - „Brtnictví...“ skupina B, archiv autora.....	75
Obr. 52 – „Pantomima-řemesla“ brtník, skupina A, archiv autora.....	76
Obr. 53 – „Pantomima-řemesla“ brtník, skupina B, archiv autora.....	77
Sada obr. 54 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora	79
Obr. 55 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora.....	79
Sada obr. 56 – „Stěhování národů...“, skupina A, archiv autora	79

SEZNAM PŘÍLOH

Přílohy I.: Tematický plán pro 4. ročník ZŠ

ZŠ Mánesova 485

Bc. Monika Lacman Mínaříková

Stříbro 349 01

Tematický plán vyučovacího předmětu**Vlastivěda 4. ročník****Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět****2 hodiny týdně****Září**

Opakování učiva 3. ročníku.

Místo, kde žijeme – obec /město/, domov a nejbližší okolí, orientace na mapě, historie, památky a orientace ve městě.

Mapy obecně zeměpisné a tematické / obsah, grafika, vysvětlivky/, význam globu a map, práce s mapou, barevná grafika a značky.

Obec – samospráva, hejtman, primátor, starosta.

Říjen

Naše vlast – národ /národnostní menšiny žijící v ČR, vzájemné soužití/, státní zřízení a politický systém, státní správa a samospráva, státní symboly ČR, prezident ČR.

R v EU a NATO, sousední státy / práce s mapou/ armáda ČR.

Lidé kolem nás, chování lidí a principy demokracie, mezilidské vztahy, základní lidská práva.

Listopad

Okolní krajina /místní oblast, region/ - zemský povrch a jeho tvary /pohoří, vrchovina, nížina/, vyhledávání na mapě, zeměpisné pojmy /nížina, vysočina, pohoří, nadmořská výška/, typické regionální zvláštnosti zvláštnosti přírody, největší vrchol regionu, určování světových stran/ v mapě, přírodě/.

Vliv krajiny na život lidí a životní prostředí – životní prostředí regionu, vliv lidské činnosti a ochrana ŽP, význam třídění odpadu.

Prosinec–Leden

Regiony ČR – orientace v mapě ČR /pohoří, řeky, významná města Čech, Moravy a Slezska/,

Surovinové zdroje, průmyslové a zemědělská výroba, služby a obchod vybraných oblastí ČR /významným průmyslové podniky, kulturní a vzdělávací instituce apod./ , charakteristika jednotlivých oblastí podle mapy, správní rozdělení ČR.

Souhrnné opakování 1. pololetí.

Únor

Lidé a čas – orientace v čase a časový řád.

Nejstarší osídlení naší vlasti od pravěku k době bronzové, způsob života Slovanů.

Březen

Staré pověsti české – vyprávění a pravda /Kosmas, praotec Čech, Krok, Přemysl, Horymír, král Ječmínek/.

Velkomoravská říše – první státní útvary na našem území, počátky křesťanství /Cyril a Metoděj/.

Počátky českého státu – Přemyslovci.

Duben

České království – konec vlády Přemyslovců, způsob života lidí.

Karel IV. – otec vlasti, hospodářský rozkvět a rozvoj vzdělanosti a kultury.

Květen

Jan Hus – České země v době husitské.

Jiří z Poděbrad, husitské války.

Nástup Habsburků – nejvýznamnější události a osobnosti /Rudolf II. – česká země významným střediskem vědy a kultury/.

Červen

České povstání proti Habsburkům, Třicetiletá válka, defenestrace, Bílá hora.

Marie Terezie a Josef II.

Státní svátky a významné dny opakování.

Výstup	Učivo	Průřezová témata	Poznámky Mezipředmětové vztahy Projekty a kurzy
<p>- určí a vysvětlí polohu svého bydliště vzhledem ke krajině a státu</p> <p>- vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického</p> <p>- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě</p> <p>-rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam</p> <p>- rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map, vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší vlasti</p> <p>-vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a</p>	<p><u>MÍSTO, KDE ŽIJEME</u></p> <p>- okolní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost města, význačné budovy, dopravní síť</p> <p>- okolní krajina (místní oblast, region) zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů</p> <p>- vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany</p> <p>- regiony ČR – Praha a vybrané oblasti ČR, surovinové zdroje</p> <p>- naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a polit. Systémy ČR státní správa a samospráva, státní symboly, armáda ČR</p> <p>- mapy obecně zeměpisné a tematické</p> <p>- obsah, grafika, vysvětlivky</p>	<p>VDO</p> <p>Občan, občanská společnost a stát</p> <p>VDO Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování</p>	

<p>dívkami, v rodině, v obci (městě)</p> <p>- rozlišuje základní rozdíly mezi lidmi, obhájí a odůvodní své názory, připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu a řešení</p> <p>- rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy</p> <p>-pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy</p> <p>- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik</p> <p>-využívá knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti, zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek</p>	<p>LIDÉ KOLEM NÁS</p> <p>- soužití lidí – mezilidské vztahy, pomoc nemocným, sociálně slabým principy demokracie, obchod, firmy, zájmové spolky</p> <p>- chování lidí – vlastnosti lidí, pravidla slušného chování – ohleduplnost, etické zásady, zvládání vlastní emocionality; rizikové situace; rizikové chování, předcházení konfliktům</p> <p>- právo a spravedlnost – základní lidská práva a práva dítěte</p> <p>LIDÉ A ČAS</p> <p>- orientace v čase – dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace</p> <p>- současnost a minulost v našem životě – státní svátky a významné dny</p> <p>regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost</p>		
--	--	--	--

Příloha II.: Obrázky k aktivitě č. 2 Lidé a čas

- Hodiny

- Kalendáře

Příloha III.: Letopočty k aktivitě č. 4 Lidé a čas

18. století	1774	1740	1701	1799	1781	1713
14.století	1348	1356	1301	1399	1333	1346
21.století	2001	2022	2011	2089	2050	2099
9.století	863	801	850	899	877	821

Příloha IV.: Obrázky k aktivitě č. 1 Život v pravěku

- zdroj: Konečná. M., Vlastivěda 4, Porozumění v souvislostech, Poznáváme naše dějiny z pravěku do novověku, učebnice pro 4. ročník základní školy, str. 6–7.

sekáč

*pěstní
klín*

*rozdělávání
ohně*

Příloha V.: Věty k aktivitě č. 3 Život v pravěku

**LOVCI SE VRÁTILI Z LOVU S PRÁZDNOU,
ALE MAMUTA ZABILI, NEMOHOU HO
DOTÁHNOUT KE KMENI.**

**ŽENY ŠLY SBÍRAT LESNÍ OVOCE,
BOBULE A KDYŽ SE VRÁTILY DO
TÁBORA, OHEŇ BYL VYHASLÝ.**

RÁNO V TÁBOŘE – KMEN SE PROBOUZÍ.

NA STOPĚ DIVOKÉ ZVĚŘI.

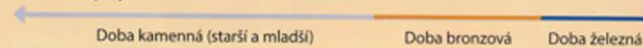
Příloha VI.: Prezentace k 2. 2. 3. Doba kamenná, bronzová a železná

NEJSTARŠÍ OSÍDLENÍ NAŠÍ VLASTI

VLASTIVĚDA 4. ROČNÍK

Archeologie-věda zabývající se dávnou minulostí

PRAVĚK – Vývoj člověka dělíme do několika období:

PRAVĚK - nejstarší období lidských dějin

- naši zemi osídlili pravěcí lidé před 500 000 lety
- podle materiálu, ze kterého si pravěcí lidé vytvářeli nástroje, pravěk rozdělujeme na doby:

DOBA KAMENNÁ

3 miliony let – 2 tisíce př. n. l.

STARŠÍ DOBA KAMENNÁ

- LOVCI A SBĚRAČI do 11 tisíc let př. n. l.

- žili v tlupách (skupinách)
- živili se sběrem lesních plodů, lovili divokou zvěř
- zbraně zhotovovali ze dřeva, kostí, kamene
- první obydlí – jeskyně, později chatrče
- uměli udržovat oheň

MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ

- PRVNÍ ZEMĚDĚLCI do 5000 let př. n. l.

- ledovec ustupuje, otepluje se
- krajinu pokryly lesy, nový živočišný svět (jeleni, zajáci..)
- lidé neputovali krajinou, usadili se na jednom místě
- žili v rodech

ŽIVOT VE STARŠÍ DOBĚ KAMENNÉ

Malba z pravěké jeskyně
Altamira ve Španělsku

ŽIVOT V MLADŠÍ DOBĚ KAMENNÉ

DOBA BRONZOVÁ asi 2300 - 700 př. n. l.

- pásli již dobytek, obdělávali půdu
- vyráběli nádoby z hlíny
- vyrobili první pevný kov – **bronz**, nástroje a zbraně z bronzu
- vyráběli šperky
- věřili v mnoho bohů

Jehlice z doby bronzové, která se
používala k sepnutí šatů.

Vozík z doby
bronzové
nalezený nedaleko
Domažlic

ŽIVOT V DOBĚ BRONZOVÉ

DOBA ŽELEZNÁ asi 700 př. n. l.

- objev výroby **železa** - dokonalejší železné nástroje a zbraně
- na naše území přišli (př.n.l.) **Keltové**
- výborní řemeslníci, obchodníci
- platidlo - **mince**

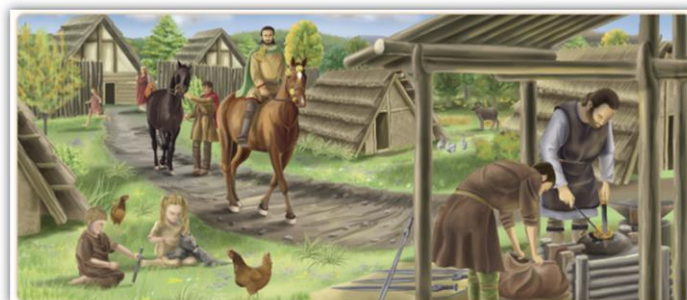

Objev železa umožnil výrobu kvalitnějších nástrojů a zbraní. (Na obrázku je hrot ostřípu a sekerka z doby železné.)

*Soška býčka
Pochází z doby
železné. Byla
nalezena v jeskyni
Býčí skála
v Moravském krasu.
Je vyrobena z bronzu
a ze železa.*

ŽIVOT V DOBĚ ŽELEZNÉ

Příloha VII.: Pojmy k aktivitě č. 2 Doba kamenná, bronzová a železná

Starší doba kamenná	tlupa (skupina)	mamut	pazourek	oheň
Mladší doba kamenná	zemědělství	rod	tkaní látek	ovce, prasata
Doba bronzová	kovářství	obchod	šperky	válečnictví
Doba železná	duhovky	soška býčka	řemeslníci	kvalitnější nástroje a zbraně

Příloha VIII.: Pojmy k aktivitě č. 2 Doba kamenná, bronzová a železná

<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov	<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov	<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov	<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov	<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov	<u>STARŠÍ DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 0 slov
<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova	<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova	<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova	<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova	<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova	<u>MLADŠÍ</u> <u>DOBA</u> <u>KAMENNÁ</u> 2 slova
<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova	<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova	<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova	<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova	<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova	<u>DOBA</u> <u>BRONZOVÁ</u> 3 slova
<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov	<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov	<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov	<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov	<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov	<u>DOBA</u> <u>ŽELEZNÁ</u> 5 slov

Příloha IX.: Prezentace k 2. 2. 4. Stěhování národů – SLOVANÉ

1)

2)

KELTOVÉ 400 př. n. l. (doba železná)
- do 1 stol. n. l. vytlačeni germánskými kmeny

- byli válečníci, obchodníci, řemeslníci – keramika, šperky
- podle kmene Bojů – název Bohemia
- kůň – pro tažení povozů, při bitvách, při lovu
- **oppida** – města ohrazená hradbami
- **druid** – kněží, velmi vzděláni, poradci králů, mohli soudit

Posvátnou rostlinou Keltů bylo jmelí. Věřili, že má magickou moc. Dnes si jmelí pro štěstí věšíme doma a v šolnicích.

PRVNÍ MINCE
Keltové začali na našem území razit první mince – dukáty. Do této doby fungoval pouze výmenný obchod.

kamenná hlava Kelta (možná jde o druida)

3)

Z doby Keltů nám zůstaly mnohé zeměpisné názvy na území Čech – například názvy řek:

Albis – bílá řeka	LABE
Vultava – divoká řeka	VLTAVA
Agara – řeka, která má rychlý tok	OHŘE
Isara – bystrá řeka	JIZERA

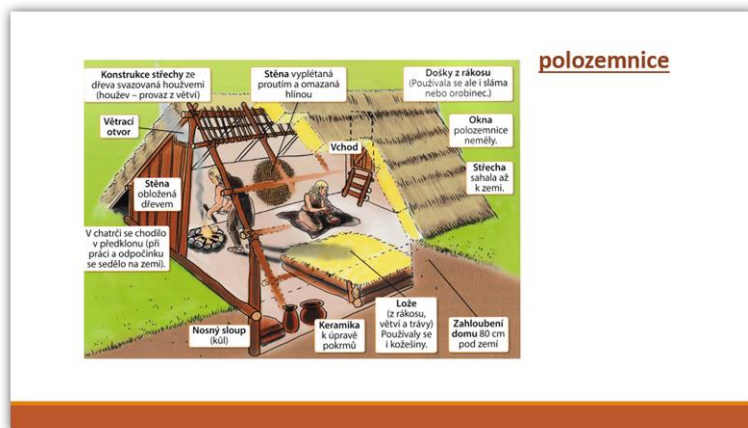
Kultura Keltů se projevila v náboženství, obřadech a umění. Některé symboly používáme ještě dnes.

NEKONEČNÝ UZEL = znamená přiměřenost a mírnost, rovnováhu a věrnost.	TRIOQUETRA = symbol rovnováhy a čistoty, představuje kobaltní žilou.	SPIRÁLA = symbol života, představuje věčnou energii a slunce.

4)

5)

6)

7)

8)

SÁMOVA ŘÍŠE 7. století n. l.

- franský kupec **Sámo**
- sjednotil slovanské kmeny a pomohl porazit Avary
- centrum říše na jižní Moravě
- oženil se s 12 slovanskými ženami
- měl 22 synů a 15 dcer
- vládl 35 let
- po jeho smrti se říše rozpadá

Příloha X.:**Úryvek k aktivitě č. 1 Stěhování národů – SLOVANÉ**• Úryvek

Keltové uctívali své bohy (duchy) prostřednictvím přírody – vody, stromů, kopců. Prameny, řeky nebo močály považovali za cestu k bohům do podzemí. Těmito „cestami“ dávali bohům dary nebo oběti. Dodnes házejí lidé mince do studní nebo propastí, aby měli štěstí.

• Věta

Keltové uctívali své bohy (duchy) prostřednictvím přírody – vody, stromů, kopců.

Příloha XI.:**Řemesla k aktivitě č. 3 Stěhování národů – SLOVANÉ**

tkalec	hrnčír	kovář	dráteník
brtník	uhlír	šperkař	řezbář

Příloha XII.:**Stěžejní podmínky k aktivitě č. 5 Stěhování národů – SLOVANÉ**

slepec	stařec	mimino	muž se zlomenou nohou
---------------	---------------	---------------	--------------------------------------